Контрольный экземпляр

Масса а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ✶ ШИНАРА, 8 АВГУСТ, 1989 ШУ. ★ № 94 (7752). ★ Мах 3 кеп.

Яхьа дневник

ЛаьрхIар кхоачашду

Самофинансированей йиззача хозрасчетей хьалашка къахьегача Малгобекски бурув тохара балхий управление бурувдеттараша ерригa шоай таронаш оарцагIлъьхай пятилетка диьлагIча шера плани тIанийца декхараши ханал хьалха кхоачашдара. Бизза пайда ийбу цар балха ханахи бурувдеттача оборудованехи. Цунга хьежжа да цар доаха къахьегама толамаш а. ДIабахача ворхI бетта планагIа лаьрхIачул совгIа цар техад 930 метр бурув. Заданел тIех детта бурув тIатIа дукхагIа хулийташ къахьег укх бетта а.

Экономически реформа кердача систамагIа къахьегача коллектива балха тIа кертерча хьокхамех цаI ба пачхаьалкхенна пайда бар. Цу хьокхама заданех а тIехдика лоархIаьй УБР коллектив. Бурув тохарга дIабода мах лохбарах, химически реагенташ, электроэнерги, утяжелитель, кхыйола материалаш кхоярах цо дIабахача ворхI бетта планагIа лаьрхIачул совгIа 67 эзар пайда баьб пачхаьалкхенна. Къахьегама овсарле лакхъяра задани 8,7 процент тIехкхоачашъяьй цо. Духхьал из лакхъяра чотагIа техад планал совгIа мел теха бурув. ХIара станокаца юкъера лаьрхIача бетта бурув тохара ворхI бетта коммерчески сухала план а 102,5 процент кхоачашъяьй бурувдеттараша.

Къаьстта дика болх а беш, шоаш тIанийца декхараш тIехкхоачашдеш дукха бригадаш я Малгобекски УБР-е. Царех я Попхадзе Гурами, Галаев Iаьла, Растегаев Иван керте латтача буровой коллективаш. Цар бурув тохара ворхI бетта задани кхоачашъяьй 110—117 процент.

Деша дай бац

Мехкарча халкъа боахаме чIоагIа хоатташи дика дIаэцаши я ГI. Ахриева цIерагIча Назрановски «Электроинструмент» яхача заводе арахеца электросверлильнии гIишлон - отделочнии машинаш, кхыйола продукци. Шоай потребителий хьашташ дизза кхоачашдара доккхий декхараш тIанийцад машинашъераша пятилетка диьлагIча шера. Чакхбаьнначa ворхI бетта цар баьча балха итогашка хьежача къаьгга гуш да тIанийца декхараш шоаш тIанийццача бесса каьхата тIа дисалга. Товарни продукци арахецара план 99 процент мара кхоачашъяьяц. Пачхаьалкхен планагIа лаьрхIачох хьа ца еш йисай 196 эзар сома маьха из продукци. Халкъа эша товараш арахецара ворхI бетта задани 93 процент мара кхоачашъьяц завода коллективо. Цу юкъа ара ца хецаш диса уж товараш цхьа миллиони 218 эзари сома маьха да. Къахьегама овсарле лакхъяра пачхьалкхен планах а 96 процент мара лоархIаьяц из.

Цхьабакъда, ший потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш дизза кхоачашдаьд цо дIабахача ворхI бетта. ХIаьта цу юкъа планал тIех 243 эзар сом пайда баьб машинашъераша пачхаьалкхенна.

Экономически реформа кердача хьалашка къахьегача заводерча керттерча пхе цехах йиъ тIанийцача декхарех меттел пачхаьалкхен планах а лоархIа ца еш хьайоагIа ер шу доладелча гIоне. Царех я Костоева Марем, Имагожев Iийса, Тутаев Шамсуддин, Хутнев Мувса керте латтача цехий коллективаш.

Шоаш хьаеш йола продукци дикеи тIехдикеи мара ца хулийташ бIаьш болхлой ба «Промавтоматика» ВНПО Грозненски опытни заводе. Царна бокъо еннай шоай тамагIа а долаш продукци арахеца. Иштачарех ба радиоаппаратура монтажницаш Магомадова Жанна, Миронова Виктория, Трубицина Зинаида, кхыбараш. Цар хьаяь оатхалаш ОТК болхлой тIахьожам боацаш чакхйоалийташ я. Шоаш хьаеш йола изделеш тIехдика хилийтарал совгIа, хIара сменагIа нормаш 125 — 130 процент кхоачашъю цар.

СУРТА ТIА: (аьрдехьара аьттехьа) шоаш хьаьйча продукцега хьожаш ба монтажницаш З. Трубицина, В. Миронова, Ж. Магомадова.

И. ПЛИЕВА сурт.

ГIУЛАКХАШ ТОАДЕННАД

ХIанзчул ши-кхо шу хьалхарча хана чIоагIа эсала болх беш, хадданза тIехьаюсаши пачхаьалкхен декхар дукха тIадусаши яр Октябрьски консервни завода коллектив. МугIарерча консервщикаша меттел, кулгалхоша а боарам боацаш чIоагIа телхайора производственни, къахьегама, исполнительски дисциплина. Долче, боагIача хьисапе пайда ийбацар балха ханахи производственни мощностехи. Продукци ара ца хецаш, тIадиса пачхаьалкхен декхар цхьа миллион совгIа сома маьха дар, хIаьта даь зеши миллион гаргга сом мах болаш дар.

Завода коллектив иштача халача хьалашка болх беш йолча хана, цунна кулгалде хьожавир Тангиев Шахмарзий Хьасан. Предприяте болх овлангара денз эргабаьккха тоабара де дезараш дукха дар. Цудухьа хьем а ца беш, сихха специалисташца, къахьегама ветеранашца, общественни организацешца дага а вувлаш, дIадоладир цо уж балхаш. Юкъерча звеной кулгалхошкара дIаволавенна кертерча инженерага кхаччалца барех дукхагIбараш хийцар. Царна метта оттабир заводе дуккхача хана денз къахьегаш барех цхьабараш, вожаш кхычахьара хьанийцар. ДIа-хьа бувлаш консервщикаш хувца ца балийтара балха тIа бухсоццаш хьахулачох царна алапи тела доладир. Цунца лакхбелар цар материальни безам, чIоагIъелар къахьегамен производственнии дисциплина. Чакхъяьхар организационно - техническ и мероприятеш а. Арахецача продукце ассортимент кIезиг а ца еш, хьалха хиннача кхаь цеха метта болх бе йолаялийтар ши цех. Реконструкци йир къаьнача технологически линена, цхьаькха керда лини болх бе йолаялийтар. Уж а кхы а мероприятеш чакхъяхарах бовзаргбоацаш тоабелар консервщиккий болх.

Долче, хIанзлехьа уж дIатекха баьннаб шоашта тIадиса хинна пачхаьалкхен декхар. Шер-шера пайда беш хьайоагIарех я завода коллектив. Дерригача технико - экономически хьокхамий ворхI бетта план тIехкхоачашъяьй цо. Духхьал хьалхарча ах шера заданел совгIа арахийцай 418 эзар условни банка консерваш, 218 эзар сома маьха халкъа эша товараш. Ший потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд цо. Къахьегама овсарле лакхъяра задани дикка тIехкхоачаш а яь, цхьайтта эзар сом пайда баьб цо пачхаьалкхенна.

Уж толамаш доахача диззa дакъа а лоацаш, шоаш тIанийца декхараш дикка тIехкхоачашдеш хиларца белгалбаьнна ба Гайрбеков Руслан, Исмаилов Рамзан керте латтача цехий, Эльбиев Руслана, Сердюк Васиие кулгалдеча бригадай коллективаш, наладчик Мачигов Рамзан, кхы дуккха бараш а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

БУРУВДЕТТАРАШТА МА ЭШША

Вай республикерча а иштта мехкарча а бурувдеттараштa Iалаьмате чIоагIа эшаши цар хоатташи я Карабулакски химически реагентий заводе арахеца продукци. Предприяте болхлоша хьаеш йола тайп-тайпара химически реагенташ дукхагIеи дикагIеи хиларах дукхагIча даькъе тийша да бурувдеттарий болх боагIача боарамагIа дIабахар. Цудухьа шоай хьинар кхо ца деш къахьег цар лаьттан ченаш техкарий балха тIа хьовзам ца хилийтара, тIанийцача договорни декхарашка хьежжа кийча продукци царна дIакхахьийтара. Цу лостамагIа Iалаьмате дика кайоалаш къахьег карабулакцаша шийтталагIча пятилетка диьлагIча шера. Товарни продукци арахецара ворхI бетта план 103,2 процент кхоачаш а яь, лаьрхIачул совгIа завода коллективо арахийцай 263 эзар сома маьха товарни продукци.

Самофинансированей йиззача хозрасчетей хьалашка къахьегача предприяте болхлоша беттагара беттага дикагIа хулийт шоай дерригa технико-экономически хьокхамаш. Къахьегама овсарле лакхъяра ворхI бетта задани 104 процент кхоачашъяьй цар. Ший потребителашта поставкаш яра дола договорни декхараш а дизза кхоачашдаьд завода коллективо. ВорхI бетта завода болхлоша цхьа миллиони 600 эзари сома маьха пайда баьб пачхаьалкхенна.

Массаза санна социалистически яхье хьалха а латташ, къаьстта дика болх беш хиларца белгалъяьнна я Коломыщев Александр Дмитриевич керте латтача технологически цеха коллектив.

К. БАШИРОВ.

СИХЕИ ЦА БОЙТАШИ ЧУЭЦА ХЬУВКЪАМ

АРЕНДАГIА ДАЬННА БЕРКАТ

Ачхой-Мартановски района «Урожайный» совхоз баьцадаараш леладара лостам бодалаш я. Цу боахаме дIа мел дув уж арендни подрядагIа къахьегаш йолча бригадаша кхеду. Йоккха опыт йолча Чугуев Абуязита кулгалдеча царех цхьаннех къаьстта а дувца безам ба са.

Совхозера администрацеца оттаьча договорах пхе шера доал дара 90 гектар лаьтта хьанийцад цо ший новкъосташца. Цига укх шера дIайнйра ах бIаь гектара тIа моша горошек, 25 гектара тIа помидораш. кхы тайпа баьцадаараш. Уж дика хьувкъадар духьа соахка гурахьа денз лард йолла йолайир. Са тессача денз боад къовлабаллалца къахьегаш лоаццача юкъа зяба аьхар дерригa лаьтта. тIаккха хIара гектара тIа 30 тонн кхоачийташ органически удобренеш тайсар. Лаьтта уж дIаэяра, кхашка Iайна тIоадал соцаяра бIаьстан юххье макхаш даьхар, дIахо массехказа культиваци а яь дика кийчдаьча кхай тIа, тIадаларга диллача лакха кондици йолча фуца дIайийра ерригa юртбоахама культура, агротехнико дIа мадеххара кхашкара балхаш лоаццача хана чакх а доахаш. Даьр дайнадац. Цунна тешал деш да цу коллектива укх шерара хьокхамаш а. Масала, моша горошек 13 июне ша а тохаш дийлхача догIаша цун цхьан даькъе зе даь доллаше а, планал дукхагIа кхо центнер йолаш 53 центнер чуера хIара гектара тIара.

ХIанз тIатеIIа помидораш гулъеш боахк цу бригадера нах. Баьцадаараш дукхагIа мел доаха царга дIабода мах лохагIа мел хул дукхагIа хургда бригадерча хIаранена тIеххьара доагIаргдола ахча.

Геттара дика хиннай цу бригаде помидораш. ХIара гектара тIара дийнахьа юкъера лаьрхIача 15 — 20 центнер гулъю уж хIанз. ТIеххьара кIезигагIа яле а хIара гектара тIара 250 центнер яргхиларах шеко яц хIанз Чукуев Абуязита, хIаьта план 213 центнер я.

Помидораш гулъеш боахкараштa юкъе яьржача яхье хьалха ба Хайбарова Шумиса. Элимханова . Тумиша, Гайрбекова Зоя, Багаева Халилат, Таймасханова Хеди, кхыбараш.

М. ХАМАТХАНОВ.

СУРТАШ ТIА: 1. Урожайный» совхозе помидораш чуэцача яхье хьалхалаттарех йола Х. Таймасханова; 2. Цу боахаме помидораш гулъеш боахка нах; 3. Помидорий дикала хьакъехьа шоай бригадираца А. Чукуевца дагабоалаш ба (аьрдехьара аьттехьа) Ш. Хайбарова, Т. Элимханова, З. Гайрбекова, Х. Багаева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

БАХАЧА НАХА ПЕНСИОННИ IАЛАШО А СОЦИАЛЬНИ ГIУЛАКХАШ А ДЕЛГА ТОАДАРА ДИНЗА ДАРГДОАЦАЧА ГIУЛАКХЕХ ДОЛА

Советски Социалистически Республикай Союза

ЗАКОН

ТIемен къахьегамен ветеранаш, инвалидаш, эскаре гIулакх деш байнарий дезалаш пенсеш Iалашбелга лакхдара хьакъехьа, болхлой, гIулакхера нах, колхозий членаш пенсешца Iалашбелга цхьан тайпара юкъедоаладара, хIаьта иштта цу категорей гражданашта деш дола социальни гIулакхаш тоадара динза дааргдоаца гIулакхаш дарах йола. СССР халкъа депутатий Съезда решенеш кхоачашъеш, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совето соцам бу:

1-гIа статья. «Пачхаьалкхен пенсехи», «Колхоза членашта луш долча пенсехи пособехи» долча СССР Законаша белгалдаьхача пенсей эггара лохагIа бола боарам лакхболба:

къоаналах пенсе бахарашта — бетта 70 сомага кхаччалца;

I-ча группай инвалидашта — 85 сомага, II группай — бетта 70 сомага кхаччалца;

эскаре гIулакх деш, СССР лораеча е тIема служба кхыдола гIулакхаш деча човнаш, контузи, сакхат хиларах е тIем тIа волча хана кхийттача лазарах байнача бIухой даьшта-ноаношта, исташта —бетта 60 сомага кхаччалца.

2-гIа статья. Къахьегамхой пенсешца Iалашбара СССР керда Закон юкъедоаладалца, колхозий членаштен цар дезалаштен хьожадеш дола пенсеш болхлой, гIулакхерча наха, цар дезалашта лаьрхIа «Пачхаьалкхен пенсех» долча СССР Законо белгалдаьхача хьалий кIийлен тIеи порядкагIеи дIалойла. Цунца цхьана, колхозий членашта пенси хьожадеча хана лоархIаш дола алапи белгалдеза хIанз йолча правилашка хьежжа.

Ер Закон юкъедоаладалалехьа колхозашка болх беш яьккха хинна ха «Пачхаьалкхен пенсех» долча СССР Законо пенсе хьожаде бокъо луш йола къахьегама стаж санна лархIа еза.

3-гIа статья. СССР лораеча е тIема служба кхыдола декхараш кхоачашдеча човнаш, контузи, сакхат хиларах е фронте хиларца дувзаденна лазар кхетарах инвалидаш хинначa бIухошта къаваларах луш долча пенсей боарама бетта 15 сом тIатохалда, къаваларах луш долча пенсей оттабаь боккхагIбола боарам теркал ца беш.

4-гIа статья. Пенсе бахачул тIехьагIа къахьегаш болча болхлоштен мастераштен къаваларах луш дола пенсеш, иштта, болх беш болча инвалидашта инвалидностах луш дола пенсеш, эцаш долча алалега (доходага) а ца хьожаш, биззача боараме дIалолда.

5-гIа статья. Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема доакъошхошта лораша язъяьча рецептех луш йола молхаш мах боацаш дIахецийла.

6-гIа статья. Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема доакъошхошта, иштта Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема шерашка тыле цIена бIухочун гIулакх дарах, нийзи хьинари ца ходеш къахьегарах СССР орденаши медалаши еннараштa городской пассажирски транспорта массе тайпашта (таксегара дIаиккхача) юрташка (пенсионер вахаш волча административни района доазонашка) юкъера пайда эцача автомобильни транспорта массе тайпашта (таксегара дIаиккхача) дIа-юха лела бокъо лойла союзни республикай Министрий Совето белгалъяьккхача порядкагIа.

7-гIа статья. СССР лораеча е тIема служба кхыдола декхараш кхоачашдеча човнаш, контузи, сакхат хиларах е фронте хиларца дувзаденна лазар кхетарах байнача бIухой даьштен-ноаноштен, исташтен эскаре гIулакх деш хиннача Сийлахь-боккхача Даьймехка тIема доакъошхошта оттаяь хинна льготаш лойла.

8-гIа статья. Бера хана денз инвалидаш болча наха хIара бетта луш долча пособей боарам лакхболба: 1-гIча группай инвалидашта — 70 сомага кхаччалца, II-гIча группай — 50 сомага. хIаьта 16 шу даланза долча бераштa - инвалидашта — бетта 70 сомага кхаччалца.

9-гIа статья. Ер закон тIаэцарца ювзаенна йолча расходашта финансировани яра предприятеша, учреждениеша, организацеша, инвалидийи пенсионерийи организацешкара, цар предприятешкара, объединенешкара, учреждениешкара, дешара заведенешкара дIа мел иккхачар луш йолча пачхаьалкхен социальни страховани яра взносий тарифаш дифференцированно. 30 процентага кхаччалца лакхйойла.

Къахьегама ресурсех, къаьстта кулгалдара аппарата болхлоех луш бола мах 300 сомагара 600 сомага кхаччалца лакхболба, хIаьта кооперативаши кхыйола общественни организацеши предприятеши, инвалидийи пенсионерийи общественни организацешкара, цар предприятешкара, учрежденешкара, объединенешкара, дешара заведенешкара дIа мел иккхараш, из мах бала безача хьале оттаболба.

Пачхаьалкхен социальни страховани яра взносий тарифаши къахьегама ресурсех луш бола махи лакхболба 1990 шера 1 январе денз, укх пятилетке предприятешта, объединенешта, организацешта оттаяь экономически нормативаш хувца а ца хувцаш.

10-гIа статья. Укх закона 1—3, 5—7 статьяша лерхIаш йола мероприятеш 1989 шера 1 октябре юкъейоалайойла, хIаьта, 4-гIеи, 8-гIеи статьяша — 1990 шера 1 январе денз.

11-гIа статья. СССР Министрий Совета тIадилла деза укх законагIа доагIаш дола хувцамаши тIатохараши хIанз долаш долча законодательствана юкъедахьарах йола предложенеш кхаь бетта СССР Лакхехьарча Совете хьачулулга.

СССР Лакхехьарча Совета Председатель М. ГОРБАЧЕВ.

Москва, Кремль.
1989 шера 1 август.

Дег тIара къоабалду

БАРКАЛ ПРАВИТЕЛЬСТВАНА

Со, Мальсагов Исраила Султан, Сийлахь - боккхача Даьймехка тIема ветеран, къахьегама шоллагIча группа инвалид ва. 1941 бирсача, халача шера тIем тIа вахар со, из чакхбаллалца тIем тIа а хилар. фашистски Германе дог долча Берлине кхаччалца.

ТIом чакхбаьнна цIавеча, беррига гIалгIай Сталина Iобахьийтача Казахстане вахар со, цига сай нахах дIа а кхийттар.

Казахстане яьккхача ерригача хана низ кхо ца беш къахьийгад аз, из бахьан долаш къахьегама инвалид а хиннав. ЧIоагIа дог доаттIадеш дар пенсе водаш, сагIийна луш дола хIама санна, 60—70 сом мара ца далар.

Дерригa сай вахар, кхыметтел са а ца кходеш, сай Даьхенна дIа маденнадий аз. ТIаккха са низ кхоачабелча иштта баркал аьннад сона цо, яха уйлаш чуйоссар. Цу тайпара-м сона хийтта а Iацар.

Дикага дог доахачара вала вагIац саг. Иштта дикага дог доахар аз а. Из нийса а хиннад. Ха хувцаеннай дикагIча оагIорахьа. Перестройка йодаш я. Из кхаьчай пенсионни гIулакхага а. Арадаьннад пенсеех дола керда Закон. Цу тIа оттадаьд пачхаьалкхено луш дола пенсеш лакхде. Аз дег тIара къоабал ду къахетаме из гIулакх, сайгара а хIаьта иштта тIемен къахьегамен ветеранаш болча сай коллегашкара а доккха баркал ях аз вай правительствана.

С. МАЛЬСАГОВ, тIемен къахьегамен ветеран.

ДИКА КХАЪ БА

КIезига пенси доагIача къахьегама ветеранашта пенси тIатохаш арадаьнна Закон хьахезача боккха кхаъ хилар сона, аьлар тха корреспондентаца къамаьл деш Грозне яхача къахьегама ветерана Гагиева Керамий Дугурхана. — Сона санна дукхача кхыча наха а боккха тоам хургба цох. Сона цу Законах хет даьсса дош а доацаш гIулакхаца партеи правительстваси къахьегамхой вахара, къаьстта боккхийча, наьха, инвалидий, кхыча таро йоацарий вахара хьал тоадара йоакхо елга.

Из тIехьатетта йиш йоацаш гIулакх дар. Со теш пенси иштта лакхдар техьа тIайоагIача хана къахьегамхой вахара материальни хьал кхы а дикагIа тоадергхиларах йола юхьиг хургхиларах. ХIанз болх беш болча, пенсе баха ха гаргагIертача наьха къахьега дог-безам айбергба цу Законо. ТIаккха, цунга хьежжа къахьегамах хьахулар дукхагIа а дикагIа а хургда.

Наха чIоагIа дика хет укх тIеххьарча хана, вIалла ца хиннача тайпара социальни хьакъехьа дика эргалонаш гучаювлаш хилар. Пенси тIатеха ца Iеш, вахара кхыдолча оагIоний мел эшачун а терко ю вай правительствос. Нах дог тийша ба вай беррига а мохк перестройка наькъагIа бодаш хиларах.

Со дийша еце а, из сона дика хоалу. Масала, телевизорга хьежаш, радиога гIолла хьахоз вай мехкарча цхьаццайолча мIингашка бахаш бола дезалаш кердача фусамашка чубаха хилар, из доккха совгIат да наха. Из а йоккха йоакхо я. Вайна махарра дукха хатараш хиннад вайна. Цунца пачхаьалкхена зенаш а хиннад. Сога диллача, укх тIеххьарча хана халача хьале пачхаьалкхе хиннаяле а, наьха терко лаьгIъялийтаяц парте.

Со дукхача берий нана я. Са къонгех кхоъ Советски Эскаре гIулакх деш хинна Даьхена хьалхашкара шоай декхар кхоачашдаь цIавенав, хIаьта эггара зIамагIвар эскаре гIулакх деш а ва.

Барайтта шера болх бича 5 тума мара пенси даланзар сона. Из чIоагIа хала а хийтар. хIана аьлча, Советски Эскара виъ воI кхевеш сона кIезига новкъостал хулар цох.

ХIанз со теш, ший ханнахьа хиннадеце а, сайна пенси тIакхетаргхиларах. Аз баркал ях партенеи правительстванеи сона а со санна болча наха а материальни новкъостал деш хиларах.

ДIаяздаьр Т. МАЛЬСАГОВА.

«IАЬРЖА ДОШУВ» — ДУКХАГIА

Хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезиглуш латтача хьалашка болх беча «Октябрьнефть» НГДУ коллективо дукха организационно-технически мероприятеш чакхйоах ше укх шера тIанийца декхараш толамца кхоачашдара. Цу лостамагIа хьинар кхо ца деш къахьег мехкдаьттахоша. Цудухьа дерригача технико - экономически хьокхамий ворхI бетта план тIехкхоачашъяьй цар. Пачхаьалкхен планал совгIа даьккхад 12100 тонн мехкдаьтта, 34 миллиони 500 эзари кубически метр газ.

Къаьстта дика болх а беш, хадданза социалистически яхье хьалха латташ хиларца белгалъяьнна я укхаза Асатуров Владимира кулгалдеча шоллагIча цеха коллектив.

ТIЕХЬАБУСАРАШ БОЛЧА

МАЬКХ ТАХАН ЭШ

Хетаргахьа саг коравоагIаргвац цкъа санна дукхаза маькх ярга хьежаш тикашка хьахулача йоккхача очередашка латтанза. ХIаьта сел хьийжа а хьийжа хьанйцар а, нах раьза хургболча бесса хьаьь хилац. Цу тайпара хIама тIеххьарча хана, халахете а, массазара гIулакх а хинна дIаэттад. Заводашка арахецаш йола маькхен маькхабулочни изделешни во я, цхьаяр хьалъяа а йиш йолаш хилац. Из бахьан долаш нах эгIазбаха ба, нах Iалаьмате дукха леткъ из во я яхаш. Бакъда, маькх яц во яр. Из алар-м кхераме а да. Во да маькх иштта хьаеш дола кулгаш, во ба вайна сел деза дола ялат доадераш, цу гIулакха бехктокхаме бола кулгалхой. Лоацца аьлча, кхы дIахо ла йиш йоаца хьал эттад вай республика маькх еча промышленносте. Цудухьа вахаре чIоаггIа лоархIаме долча цу дешах лаьца, ира къамаьл хилар дIабахача бетта КПСС Нохч - ГIалгIай обкома бюро шеррача заседание. Цига тIабийхача «Чеченингушхлебпром» объединене викалашка бюрос хьадда дIахайтар кулгалдар стили методаши овлангара дениз хувца езилга, хьадийхар тIехьа а ца доахаш таххане а дикагIча оагIорахьара хувцамаш де дезилга. ХIаьта шоай оагIорахьара объединене начальника Б. Шайхаева бюро а цигача гулбеннараш а тешабир лоаццача хана гIулакх бокъалгахьа доаккхаргда, аьнна.

ТIаккха миштта кхоачашду цар шоай дош?

ОБЪЕДИНЕНЕ начальникацара Шайхаев Бадруддин Якубовичацара са къамаьл каст-каста юкъагIдоахар цахаддаш хьаеттача телефонаша. Къамаьл даь а ваьнна, трубка Iойиллача юха а телефонагахьа хьежаш вагIаш хулар из. Гуш дар объединене кулгалхо цхьан хIаманна чIоагIа сагота волга, цхьан хоамага чIоагIа хьежаш волга. Кхы Iе а ца венна, духхьала хьаьттар аз Бадруддин Якубовичага: фуд хьона къуввлар, даггара хьаетташехьа юха а телефонагахьа хьежаш ма вий хьо?

— Со хьеж Бакуреи Волгоградереи телефон тохарга, — аьлар Б. Шайхаева. — Дрожжаш ба яхийта машинаш я тха цига. Кхоана садовлехьа дрожжаш а бахьаш машинаш цIа ца йоагIе, маькх хьае йиш йолаш яц объединенена чуйоагIа заводаш.

ТIаккха ший заместитель хьа а йийха, предприятей кулгалхошка телефонаш дIа а техе, махулла дрожь кхобе алалахь, аьнна, распоряжени елар цо. «Долче, укх цхьан-шин дийнахьа хьаю маькх дика хургьяц-кх, ший боарамагIа цунна дрожжаш дIа ца тохар бахьан долаш», — дагадехар сона. Шеко яц, нах раьза хургбац цу деношка арахийцача маькха, юха а тайп-тайпарча инстанцешка каьхаташ гIоргда наьха лоткъамаш тIадолаш. ХIама дацар, нагахьа санна цу тайпара гIулакх цкъа мара нийслуш децаре. Халахете а, из хьал каст-кастта нийслу объединене. ХIана? Кулгалхоша яхачох, цун бахьан Черсий-Балкхарой дрожжаш бу завод капитальни ремонтагIа дIа а къайла (из предприяти я объединене керттера поставщик), гаьнарча мотгигашкара из хьакхахьа безаш хилар да. Да а да из иштта. Лоаллах уллача республикера дрожжаш хьакхахьар аттагIа а сихагIа вIаштIехьдаргдолаш хIама да. Бакъда, цунах объединене довзаш, дрожжаш, кхоачабакулгалхошта берриган а бехк тIерабаккха багIац. ХIана аьлча, шоай хьал довза а довзаш, дрожжаш кхоачабалалехьа уйла е еза цунца заводаш Iалашъяра. ТIаккха хIанз санна хьовзам хургбац, цу деша объединене начальник оарцагIа а вувлаш, къестаде дезаргдац из гIулакх. Сога хьаьттача из кхоачашде дезараш, цунна сагота хила безараш предприятей кулгалхой шоаш ба. Объединене начальник снабженец хила везац. Из гIулакх чакхдаккхара паччахьалкхено алапи а телаш, лаьрххIа нах ба укхаза. Цо уйла е езаш, теркам тIабахийта безаш, кхы а йоккхагIйола проблемаш дукха Iайнай тахан Нохч-ГIалгIайчен маькх еча промышленносте.

ТIаккха малагIаш я царех объединене кулгалхоша эггара хьалха йоакхо езараш? Лоацца аьлча, баха нах маэшша дикеи тайп-тайпарча ассортиментахи йолча маькхаца а маькхабулочни изделешца а Iалашбар. Амма, халахете а из де карагIдалац. Цу хьакъехьа гIулакхаш дIадахача шерал а ворIа лел укх шера. Масала, 1989 шера хьалхарча ах шера объединенес хьа а яь потребителашта дIаяхьийтай 31487 тонн маькхабулочни изделеш. Цу юкъа соахка арахийнача продукцеца нийсйича 4012 тонн кIезигагIа хилар из хьоккхам. Геттара а къе я хьаеча продукце ассортимент: из шиъ е эггара дукхагIа кхаь тайпа мара хьае карагIдалац. ХIана? Цу хаттара жоп луш Б. Шайхаева дувц:

— Наьха хьашташ дизза кхоачаще тхона тоъаш яц маькхабулочни изделеш хьаю линеш. ХьалхагIа болх беш 22 лини яр заводашка. ХIанз 17 мара яц. Цун бахьан да Грозненски маькх ю комбинат реконструкце яра дIакъовлар. Укхаза болх беш яр пхиъ маькх хьаю, цаI чIоркаш хьаду лини. Уж тахан сайца латт.

Реконструкци эшаш хIама да. Цхьабакъда, реконструкци яьчул тIехьагIа болх а дIагIоргба. кхоана дикагIа хургда, яхарах гIулакх далац. ТIехьа а ца доахаш, таххане кхоачашде деза наьха хьашташ. Из де таро а я укхаза.

Нах махулла дикагIа маькхаца а маькхабулочни изделешца а Iалашбара дош эсала леладара цхьа бахьан да цунна торговлега гIолла реализаци яра гIуллакх лерттIа вIаштIехь ца даккхар. Городе маькх йохкаш 163 тика я. Бакъда, маькх а тайп-тайпара маькхбулочни изделеш а мадарра дийцача, йохкаш йоккхагIйола 35 тика мара яц. ХIаьта зIамигача тикашка йокъа а луш сиха талх, яхаш бахьанаш а доахаш, маькх еча заводашкара продукци дIанйяц е ерригa дIа ца а йохкаш юхаухийт. Маькх дIайохка кхоа а ца беш из шоашта тIайисар кхер тикай болхлой.

АЛА ДЕЗА, хIанз наха а паччахьалкхенна а пайда луш хIама дац объединени торговле министерван кулгалхошта юкъера бувзам лерттIа вIаштIехьбаьккха ца хилар, уж шоайла бехкаш дIатIеи-хьатIеи дехкаш лелаш хилар. Цу деша бехке ва шаккхе а да. Масала, вай мехка кхыча областашка, краяшка яьржа дика опыт я: маькхи маькхабулочни изделешн арахецача предприятеша шоай фирменни тикаш хьаеллар. Из бахьан долаш карагIдоал. цкъа-дале, йохкача продукце ассортимент наха дIадехачунга хьежжа лоаттае, шозлагI-дале, (из керттера а да), торговлеца конкуренци е. Из пайдане гIулакх Грозне деш дац.

Торговле болхлой чIоаггIа раьза бац маькх хьаеча предприятешта. ХIаьта бакъдар вай дувца доахке. из кIал кIийле йолаш а да. Масала, кIай маькх ийдархоша дика хоатташ яле, амма, Iаьржаяр дIанйяц цун формана раьза ца хилар бахьан долаш. Цар дукхагIа дIаех гергача формагIа йола Iаьржа маькх. Цудухьа торговле болхлоша заводашкара дех цу тайпара маькх дукхагIа лоаттаяр. Цхьабакъда цар дехар кхоачашде тигац маькх хьаераша. Из дича Iаьржа маькх арахецача линей низ шозза кIезиглургба, яхаш бахьанаш доах цар. Цу даькъе маькх хьаераша леладер нийса дац, аьнна, хет сона. ХIана аьлча, царна дагадоаллар миччa бесса яь а план кхоачашъяр да. Сенна эш цар иштта кхоачашъяь план, нагахьа санна арахеца продукци наха дIанйеш ца хилча, из йовш хилча? Цул гIойле ецийй, кIезигагIа хуле а, наха ерригa а дIаэцаргйола маькх хьайича. Цунах зе дарг ца хиларах со шекваш. Лоацца аьлча, объединенеи торговлеи болхлошта юкъера бувзамаш овлангара хувца дезалга хьахьокх цу гIулакхо.

Геттара ира латт объединене продукце дикала проблема. Цун бахьанаш дукха да. Эсала я маькхапродукташ хьаеча предприятей технически база. Материально-технически Iалашо во хилар бахьан долаш оборудовани сеца латт, из тишъеннай. Къаьна я заводашка болх беш латта тестомесилкаш, дозатораш, делителаш. кхыйола оборудовани. Пишкаш кIезига низ болаш я. ХIаьта уж а тоъаш яц. Лоха я болхлой квалификаци. Болх берех дукхагIбараш юрташкара хьакхувла нах ба. ХIара шера 50 специалист кийчву СПТУ-12 яхача училищас заводашта лаьрхIа. Цхьабакъда, уж предприятешка совцац. Йоккха я кадрай текучесть. ХIана аьлча, геттара во да наьха къахьегамеи бытеи хьалаш. Цар хьабе беза болх хала ба, дуккхадар кулг-кара де дезаш хул. Алапеш лоха да. Объединене кулгалхоша хIанзалца тесса леладаьд социальни дешаш. ТIеххьарча кхаь шера объединене цхьаь цхьан болхлочоа квартира еннаяц. Цудухьа балхах дог а ийкхе нах дIаух. Бакъдар дийцача, тахан цу деша дукхагIа йоакхо е болабеннаб укхаза. Укх шера боахама способагIа 50 квартира йола цIа хьалде болабеннаб объединене кулгалхой. ДIадоладаьр дика, хьогге даь хила деза хIама да. ХIана аьлча, хьалхxe а цу дешашта, кхычахьара «вотн» варга а ца хьежаш, объединене кулгалхоша уйла яь хулар-кх тахан из проблема хьалхашка латтаргъяцар.

— Тха объединенена чуйоагIача предприятешта юкъе брак арахецарга дукхагIа белгалъяьнна яр № 5 йола маькх ю завод — яхаш дувц Бадруддин Якубовича. — ХIанз цига оаха хийцай делителаш. ЧIоагIбаьб продукце дикала лоаттабу тIахьожам. Цудухьа маькх дикагIа хьае баьннаб укхаза. Цул совгIа, цига чакхдоалаш латт керда дрожжеварка хьалъяра балхаш. Карара бутт бовш из болх бе йолалургья. ТIаккха кхы а дикагIа хургья арахеца маькхи маькхабулочни изделешн. Иштта цу заводе хIанз дIаоттаеш латт чIоракаш ду цхьаькха цхьа лини а. ХьатIабоагIача бетта тикашка шортта дохкаш хургда уж. ПхелагIча заводе дрожжеварка хьаяьяьнначул тIехьагIа № 4 йолча заводе мукъаяьннача лине тIа сдобни сухараш арахеца долалургда тхо. Из продукци наха чIоагIа хоатташ я. Цудухьа цу гIулакха цига цхьаькха цхьа лини а кийчъеш боахк объединене специалисташ. ДIахо йодача хана маькхи цунах яь изделеши во хиларца а ассортиментага диллача къе хиларца а хьаIайна проблемаш къостаяра карара шу чакхдоалаш кхы а кхоъ пекарни хьаелларгья оаха.

Гуш махиллара, объединене болхлой кIезиг — дукха тохабеннаб, гIулакх кердача тайпара леладара юхьигаш гучаьяннай. Цхьабакъда, из кхоачам болаш дац. Хьал, хьалха санна, хIанз а чоалхане да. Кхоана дергда, яхар пайдан дац! ХIана аьлча, маькх наха тахан эш.

Х. ШАДИЕВ.

Нохч - ГIалгIай «Терек» яхача объединене бIаьш болхлой ба шоаш тIанйица декхараш даим тIеххоачашдеш. Царех цаI я шлифовщицай бригадир Халидова Тамара Хамидовна. Цун бригада мебельщикаша хIанзле кхоачашъяьй пятилетка диъьлагIча шера ворхI бетта задани. Балха тIа цхьаккха тайпа брак нийсъялийтац цар.

Ший профессех цул дикагIа кхеташ саг яц оал цхьоалагIча цеха мебельщикаша шлифовщицах Садулаева Зарах. Из да а да иштта. Ше укхаза къахьегача дуккхача шерашка цхьа моттиг нийсъялийтаяц цо балха тIа хьовзам хилийта. ХIара сменагIа нормаш 125—130 процент кхоачашъю.

СУРТАШ ТIА: 1) шлифовщикий бригадир Т. Халидова; 2) шлифовщица З. Садулаева.

И. ПЛИЕВА сурташ.

Вай—интернационалисташ

НИЗ—ДОТТАГIЛЕНЦА

Цхьан къаман вокха къаманца бола безам яьссача метте хьахулаш бац, из хьахилац амар дарах, лозунгаш хьалхаяхарах, директиваш яйтарах. Тайп-тайпарча къамашта юкъера бола безам хьахул, эггара хьалхарча даькъе, уж шоайла довзаш хиларах, кхыча къамах болча наьха Iаьдалаш, гIулакхаш лархIарах, керттерча даькъе хIара къаман культурах кхыча къамаша пайда эцарах. Къахьегамхошта коммунистически кхетам балара дешашта юкъе лоархIаме моттиг дIалоац интернационализма, доттагIала, вошала дешаша. Сий де, эшачоа гIоновкъостал де нах кийча хилар къаьгга гуш да дуккхача къамий викалех латтача къахьегама коллективай масалашка хьежача. ЧIоагIа дика лоархIаш ювц дуккхача къамий викалех латташ йола Грозненски швейно-производственни объединене коллектив. Эггара боккхагIа бола интернациональни дезал санна лархIа йиш йолаш я из тахан. Укхаза цхьатарра бокъонаш а йолаш цхьана къахьегаш ба нохчий, гIалгIай, эрсий, эрмалой, гIумкий, иштта кхыбараш.

— Кхыча къамах волча сагага маьре яхара, е кхыча къамах йола саг йоалаяра, гIулакхаш дукха нийслу вай вахаре. Цунах саго тамаш а яц, — яхаш дувц объединене профкома председатела Носенко Нина Павловнас.— Тха объединене а ба цу тайпарча дезалий викалаш. Ткъаь итт шерал совгIа цхьана бахаш ба нохчо Абаршиев Баудин Ахметовичи эрсе Склярова Неля Ивановнаи, Куринарева Любовь Ивановнаи Лабазанов Мусаи.

Къахьегамхошта интернациональни кхетам балара дош геттара лоархIаме долчарех лоархI объединене партийни организаце. Дувца а дезийтеш, нах шоайла барт-цхьоагIо йолаш хиларо къахьегама овсарле лакхъеча чIоагIа гIо делга?

Цудухьа, хила тарлу, идеологически болхлой массаза нах кхотабеш, цар доттагIал чIоагIдеш йола формаши методаши лохаш хилар. Уж лекцеш, «Знание» яхача общества лекторашеи пропагандисташеи чакхйоахаш йола беседаш, докладаш, тематически сайренаш, кинолектореш хинна Iац.

Тхоай мероприятеш чакхйоах оаха тхоай клубе. Дукха ха йоаццаш Къулбаседа-ХIирий мехкара баьхкача хьаьшашца вIашагIкхетар хилар тха. БIаргаго дезар шоана мел боккхача безамца кийчлуш бар тайп-тайпарча къамах бола кхалнах из вIашагIкхетар чакхдоаккхача, зал тоаеча, художественни самодеятельноста номераш кийчъеча, шоай кулинарни талант хьоккхача. Кхалнах вIашагIкхийттача хана, шоай производственни дезалереи гIулакхех лаьца дег тIара самукъне даьча къамаьлаша, «штатни» лекцеш йийшачул дукха йоккхагIа йола эффект елар. Хала хете а, цу тайпарча мероприятей кхетам балара таронех биззача боараме пайда эцац вай.

Дуккхача хана денз тха объединене болхлой доттагIал леладеш ба Къулбаседа-ХIирийн Черси-Балкхаройн мехкашкарча нахаца. ДIанхьаи еш йолча визител дукха кIоаргагIа да тха бувзамаш, цул совгIа, яхь а лаьца къахьегарах дика пайда эц оаха.

Массово - политически интернациональни кхетам балара балха формаши методаши тоаяр, тайп-тайпарча къамий белгалонаш яшхар, цар хьашташта тохкам бар дIадехаш дола керда декхараш увттаду вахаро хIара дийнахьа. Из шеддар доацаш болх тоалургбац.

Хьалха тха объединене болх беш 10 къамий викалаш мара бацар, хIаьта хIанз укхаза къахьегаш ба 20 совгIча къамий викалаш. ДIахо йодача хана къахьегамхошта кхетам балара болх оаха дIахьоргба кардинальни декхараш кхоачашдара кIийлен тIа, халонашца, йирчача гIулакхашца къовсам лоаттабеча нах оарцагI а боахаш. Цхьана къа а хьегаш, гIулакхаш а деш мара кхебе йиш яц мабарра бола патриоташ-интернационалисташ.

ДIаяздаьр
А. ХАРСИЕВА.

ВЕЖАРИЙ

Новкъа кхета саг санна, вIалла дага а доацаш, яйзар сона Назранерча центральни больнице оргметодкабинета заведующи волча Гино Владимир Ивановича вахара-лелара кхел. Сага сибат, цун оамал йовза-м хала дац. Цун кхел йовза халагIа да. ХIана аьлча, «ворхI чIега техача тIоаргага чу» уллаш хул из ший дас гучаяккхалца, е из гучайоаккхаргйола ха-зама хьатIакхаччалца. Владимир Ивановича а лечкъае мегар шийяр, нагахьа санна тахан перестройкас зама хийцацаре, вешта аьлча бакъдолча хIаман котало яьнна ха хьаэттаецаре. Дукха-м я хIанз а ерригa шоай къайле шерра хьаелла ца лоархIабеш болча наьха кхелаш хIаьта а дукхагIа яраш хьайоасталуш латт. ТIехь-тIехьагIа шерлуш йоагIа къизалеи бакъдолчуни панорама, наха кIоргагIа бIагагуш доагIа сталинско-бериевски гIозаро шийна тIехьа дита Iаьржа сурт. ЗIамига долча къамий къамаргаш Iийда Iийнадац шоай хьаштдар де мукъа бита хиннача цу халкъа моастагIий кулгаш.

— Кхы мел дар дIадаьлча а из бокъо ма еннайий вайна перестройкас, — аьлар Владимир Ивановича. — Нагахьа санна кхы эргало йоацаш ер дIадахадаларе хургйолча вай тIехьенашкара тIехьенашка а кхоачаш дицденна хила а тарлора из Iаьржа истори. — Сона дика хет перестройка михо цIендаь, цхьалхадаьккха истори вай тIехьенашка кхача доладенна.

— Массанена дагардар да Iа яхар, Владимир Иванович, хIаьта а хьо-м, сона хеташ, сталинско - бериевски гIозара сел дукха юкъеяхарех а вий-хьогI?

— Вацар даьра, нагахьа санна сай 4 шу даьннача хана сона се «халкъа моастагIа» волга хайнадецаре-м. Са нана, са да, кхыбола гаргара нах къаьст-къаьстача моттигашка дIа-хьа а бекъаш СибарегIа бахийталга сона ца ховре-м, моцал, къизал, хьогал айса лайнаецаре-м. Репрессе «дохьаж» кхаьлла дукха ба. Цхьабараш шоаш дегIа-дега чIоагIагIа хиларах дийна бисаб, дукхагIбараш цун наькъашка байсаб къиза боа а беш, сон са нанеи мара дийна виса саг вац тха боккха хиннача дезале.

— Владимир Иванович, цхьан хIамах кхетац со: цу «сийнача СибарегIа» бахьийтача гIалгIай е нохчий къаман волаш санна ма луй хьо-м. Эрсий къам-м Iодахьийта мича хиннад.

— Хов сона. ХIаьта а со се вай тахан дувца Iаьмача «зIамигача» къамех саг ва. — Днепропетровске баьхача немцех ва со. Шол кхо шу хьалха Iодахийтадар тхо,

ИНТЕРВЬЮ

вай боккхача мехка массайолча миIингашкара хьагул а даь. Кремлера пIелг дIахьа лостабаьча дIа-хьа дига дезаш ма хиннадий цу хана зIамига къамаш, цар цхьаккха бехк беце а.

— Владимир Иванович, фу бе-башхал я, хьона хеташ, цу ханарчеи таханарчеи къамашта юкъерча гIулакхашта?

— Къамашта юкъера интернационализм, хIаьта дIахьа леладу гIулакхаш, безам цхьабарашта хеттача тайпара мелбеннабац, айбенна беце. Масса волча советски сага, массадолча зIамигача а доккхийча а къамий экономически, политически, культура бокъонаш цхьатарра хилийта яхалга-м къамашта юкъе айхьазал яьннай яхалга дац, сона хетачогIа. Цул совгIа, къамашта юкъара да из, аргдар аз-м цох. ХIаьта Нийсхон бокъонаш лехача наха къамашта юкъе цIера хаьшкаш чу а тувсаш царна юкъе цабезам боахача эстремисташа леладер къамашта юкъерча гIулакхашца дувза йиш йолаш дац. Тайп-тайпара я цу дешай категореш.

Сайгара дIаволалургва со. Бера хана денз гIалгIашта юкъе хьалкхийна ва со. Сона дага а доагIаш тайп-тайпарча къамех да аьнна кхыметтел тхо тхоайла бIагIархьежа а моттиг дагаягIац сона. Дицлац сона комендант волча ухаш пропускаш а йоахаш сай нана лор — Мария Эмильевна гаьнна кхыча юрташка а ухаш гIалгIай дезала юкъе цамогаш хиннача наха дарба деш лийнна. ДIа-хьа дувлача лазараша бIарчча дезалаш метта легабу ха маярий из. Нагахьа санна тхона юкъе кIезиг-дукха а цабезам хиннабаларе гIалгIай цIабоаггIаш царца цар мехка доагIаргдарий тхо? ХIанз со а са нана а укхаза лорал деш да тхо. Аз вай цIадоагIаш мединститут яьккхаяр. Соца цхьана хьалкхийна дукха гIалгIай бах укхаза, Назране. Вежарел а хьамсарагIа да тхо тхоайла.

— Владимир Иванович, укх тIеххьарча хана дукхагIа дувца даьннад: нагахьа санна къамашта юкъера гIулакхаш миштад ха хьайна лой — тайп-тайпарча къамех бола нах бахача, къахьегача юрта, улице, коллективе гIо, яхаш. Фу хет хьона цох?

— Нийса да из. Масала, тхо долча веначоа гургда из. Сона сайна хеза а дац бIарга а дайнадац тхоашта юкъерча дуккхача къамех болча нахах шин сага юкъе моллагIа бахьан даьккха а эгIазал яьннай, аьнна. ХIаьта тхаяр миссел дуккхача къамех бола нах юкъе бола коллектив кхычахьара лаха атта а хургдац: гIалгIай, хIирий, нохчий, дагестанцаш, немций, эрсий.., Дукха ба уж-м. Кхыметтел со а волаш кхо саг мара воацача тха организационно - методически медкабинетера бараш а ба тайп-тайпарча къамех, хIаьта иштта интернациональни дезалашта юкъе хьалкхийна а. ХIаьта со се шоана дIа ма вайзавий. Тхоайла тIера а барт болаш а дах тхо, иштта къа а хьег.

Тхоай коллективе хац сона кхыметтел районе а хезадац сона-м саг кхыча къамах ва, аьнна, из юхатетта а цунна халахетар даь а. Эхь-эздел леладу аьнна-м дукха хезад, хIаьта сайна дукха бIарга а дайнад.

— ЦIаккха а ма дохалда из вайна юкъера. Баркал.

Интервью нийцар
М. ЗАНГИЕВ,
тха собкорр.

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

СУЛЕЙМА БЛОКАДА

Юхь хобае гIерташ цIокax чудийшача диткъача шувнашта а магац цун вахара кхел ерригa а хьахьокха. Дог чIоагIагIа да. Баланна духьала увтташ хьадоагIа из укх кховзткъен вурийтта шера. ТIагIийртача къизало дорхбаьбац цун бIарг, дIадаьккхадац оамалах дай ханара эздел. Шозза а кхозза а дIавахав из райисполкома председатела кабинета наIарах пIелг тоха ца лоархIавеш: «Со мо хIама эша нах дукха ма ухий укхаза. Фу хетаргдахьох цун со а чуваьлча, аз а сай бала дIакодабича? Эрсашцара эздел дохадича а вIаштIехь мичад... хьаша ма вий из». Цу уйлаша юха а ветташ, Мерешков Ювте Сулейма Назрановски райисполкома гонахьа лела дукха ха я.

— Волле, хIама дергдац, — яхаш аз сайна хьалха а ваьккха кабинете дIачувуташ а юхаувзалуш вар Сулейма.

— Шийна ма хой цунна са хьал, фу аргда аз цунга? — йоахар цо.

Цхьан хIаман-м бакъвар воккха саг. Хула а хул райисполкома председатела А. П. Бондара кабинета приемни цахаддаш нахах хьалйизе. Дукха да наха цунна тIаккхухьа гIулакхаш, хьалхашка увттаду дешаш.

— Низткъала-м да квартирашцара гIулакх, хIаьта а лоаццача хана хьадехар кхоачашде-м хьожаргва со, — аьлар председатела.

ВIалла кхыбола аьттув ший хиннабаларе-м Сулейма цига ухарг а вацар. Атталца Iаьма дегI дац цун дар.

«...Даьхен хьалхашкара сай керттера денхар кхоачашдича бакъахьа да аз а», — аьнна, нана цхьаь а йита, арме вахар Сулейма 1940 шера. Хабаровск Кавказ яцар. ХIаьта а цигарча Iаламах сихха дIанйра зIамига саг. 1941 шера барт бетта Ленинграда гаьна йоаццаш уллача Стрельный яхача города йисте кхаьчар цар часть. Дукха ха ялалехьа унзара хоам а кхаьчар тIехьа: 22 июне тIом болабелар...

ВIалла тIом хургбац, яхаш, Сталина указанех мела йита из моттиг сиха а атта а дIалаьцар цIаьхха чухьийлхача моастагIаша. Бомбаша, снарядаша аьхкар акхар часть лаьтта моттиг а. Духьале ярах хIама хургдоацаш дар. Ийс дийнахьи ийс бийсанни гIаш никъ баьчул тIехьагIа Iаьржача хи йисте кхаьчар тIехьашкаьнна 286-ча дивизера акхар полк. Тийрк мара Iаьржа хий дац яхаш хинна Сулейма цецваьнавар из хьатара хий бIаргадайча. Цига а дукха латтийтанзар фашисташа из полк. Акхар дIа а цар хьа а беш чIоагIа тIом хилар цхьан дийнахьа цу хин йисте. Дукха новкъостий бадийсар цига. Човнаш-м Сулейма а хилар. ХIаьта а госпитале ваххала хIама хиланзар.

Цигара моастагIчо дIатетташ Выборге чу а кхесса, цул тIехьагIа Ленинградагахьа дIалостайир немцечо акхар юхе йиса, геттара кIезигъенна, низ беха полк. «Укхаза доврргда вай кхы дIахо а ца долхаш», — аьнна ший командира Завяловна тIавахар Сулейма.

— Дов-м кхуврргда вай.— аьлар командира. — Дийна бисарий мара вIаштIехьдаргдац моастагIчоа юхадекха. Волле хьо хийцце, хьай новкъостащца, тIехьа а ца вусаш».

Иштта болхаш Ленинграде кхаьчар уж. ШоллагIча дийнахьа радиос хоам бир: «Ленинграда го баьб» аьнна. Блокада... Из дIайолаеннача дийнахьа денз из чакхъялалца цу блокада юкъе ваьллар Сулейма а. Тутаева Эсет фашисташа хьалъэллай аьнна хезача а де хIама доацаш висар денал дола лоамаро...

Аравала йиш йоаца жожагIате яр из, массарел а халагIдар моцала бовш Iолегача боккхийча наха, исташта, тIаьхкаден тIа кхаьчача бераш бIарахьежа. Сулеймас шийна дийнахаь луча 250 грамм маькха чIегалгах йоахаш дIатела буртилгаш а массанена тоъацар. Цахаддаш лакхера чуетташ бомбаш а яр. Царех а лоIам ца хулаш, тийда машиннаькъа рельсаш а чутувсар. Къиза вар моастагI.

Бакъда, акхар цун еш йола духьале а яцар цIаккха лаьгIлуш. Цахаддаш «болх беш» яр кIалара самолеташта хьалъетта йоккхий топаш, зениткаш. Юххьанца наггахьа мара пхо хьалкхачацар цу «Iаьржача эрзешта». Бакъда, 10-зза вIаштIардаьча цIеной тховнаш тIа а яьха, йоккхий топаши зениткаши етта йолайича, каст-кастагIа кIура дIаахa-м болабелар царех. Города тIа кIезигагIа кхеста а яьлар фашистски самолеташ цул тIехьагIа.

Юххера а Ладожски «коридоре» гIолла ара а яьнна «Жихирев» яхача машиннаькъа станцера 12 километр мара гаьна йоацаш хиннача хьунагIа оборона лаьцар акхар полко. ДегIа дикка эшабеннабале а, моцало дохадаьдацар салтий денал.

Цу хьунагIа уж латталга хайнача фашисташа «хIанз а дийна ба яраш» аьлча санна дорхбенна чIоагIа дов дир бийсан шин сахьат даьннача хана. Кара ца баха бов кийча болча акхар царна дIадаь дов чIоагIагIа хилар. Немций топо тохаш бола пхо дегIа чубаьнначул тIехьагIа ца эккхаш бисацар наггахьа мара. Сулейма кхийттар ираза, ца эккхаш, бисар. Шорташ а дихк а тедаш дегIа юкъе гIолла чакх а баьнна, дIабахар из. 170 километр Ленинграда гаьна хиннача Тихвинь яхача городе 4 бутт госпитале а баьккха, ер ший полке юхакхаьчача: вай мехка массайолча миIингашкара етташ аравоаккхаш латт гоавар-моастагI, яхаш, кхаьш доахаш бар салтий.

«Немце» лелхавеш Минске кхаьчар акхар полк а. Цигга хьакхайкадир: шоаш хьалха хиннача Iаьржача хи тIа юхагIо аьнна.

Цхьа эшелон а яхар акхарцарча салтех етта, шоллагIъяр а яхар. КхоалагIчунца бахабезарех вар Сулейма. Делкъийна ший тIакхилга чура суп юаш ер вагIаш: «Мерешков яхар малав?» яхаш хетташ полковой писарь воагIар. «Со ва Мерешков», — аьнна ура а ийккха, честь далар Сулейма.

— Ираз долаш саг ва хьо. — аьлар писарас, укхан бIара а хьажа. — ТIом а чакхбаьнна бала боал. ЦIавaха хьожаваьв хьо. Цига, тыле а, эш нах.

— Шуцара къаста лац сона. — аьлар Сулейма. — Ца вахача мегаргволаш хIама дий цига?

— Сталина приказ да из, — аьлар писара. — Кхы дIахо дувца мича деза хьога...

Цул тIехьагIа гIулакх сиха дIадийрзар. Складе дIачувига солдатски цIена барзкъа тIа а дийха, штаба дивизе дIавигар Сулейма. Калмыкаш, карачаевцаш, нохчий багIар цига. ер мо хьагулбаь. «Тыле дIадохийт шо, аьннад тхога», яхилга мара царна а хIама хацар. ТIаккха ер а уж а «полуторка» яхача машинаца мукъаяьккхача Ленинградерча Сулейма хиннача «Московский» яхача казарме дIабигар. Цецваьлар Сулейма: хьалхагIа из цаI мара кхы гIалгIай а нохчий а салте вацар цига. ХIанз из казарма хьалйизза бар гIалгIай а, нохчий а, балкхарой а. БIарчча эшелон йоттал хилар уж. Москве эшелон соца а яь, цхьан генерало хьакхайкадир: шун къамаш СибарегIа Iодахьийтад, бакъдар-харцдар тIехьагIа къоастадергда, хIаьта оаш, шоашка яхар де.

Къамаьл лоаца хилар. Цигара цу эшелонаца бига бига Костромской областа «Буй» яхача станце Iо а баьха, хьу теда балхаш де дIа-хьа бийкъар салтий.

Ленинградски блокада Iайшача Сулейма дегIаца дукха низ бисабацар. ХIаьта а, 3 кубометр хьу тедаш ший норма кхочашйора цо. Диг Iо массаза тох дагаухаш нана а яр: «дийна мукъагIа йий-хьох?»

Иштта хьунашка къахьегаш цхьа шу совгIа ха яьннача гIолла приказ арадаьлар: тIем тIара совгIаташ дола нах шоай къамаш Iодиххьача дIабахийта, аьнна. «За оборону Ленинграда» яха медаль мара яцар Сулеймага. ХIаьта а накъаьялар из. «ЦIаболхачарна» юкъе вахийтар из а.

Шоашта юкъе совгIаташ дола вайнах дукха хургбац мотташ вар Сулейма. Бакъда, хьагулбича бIарчча эшалон етта хилар. Дуккхачарга дезагIа дола совгIаташ а дар.

Казахстана столице — Алма-Ате сецар эшелон. Цигара дIа-хьа бекъабалар салтий шо-шоай гаргал нах лаха. Сулейма «цIокаш деча» заводе грузчикалла балха эттар. Нана а корайир. Ше волча цо дIайинга дукха ха ялалехьа кхелхар из. Лайнзар цо ше эза хало, дна са.

Саг а йолаяь, цхьа бахьан ваха-текха хайнавар Сулейма. ХIаьта а Ленинградерча блокадал Iимерзагiа хиланзар цунца селла хало лайначул тIехьагIа юхе диса вахар а.

ХIанз кIарг мо ше цхьаь висав къавна фронтовик. Гаргара нах болча бийсаш а йоахаш лелаш ва, Iаьдало шийна фусам Iалашъярга сатувсаш... Гаргара нах дика ба цунца. Цхьаннена а сов вац, безаме чуэц. ХIаьта а, ший тхов-кIийле эш цунна. Цул хьалхагIа из йоагIаш, сона хеташ, районе саг а вац. Цул совгIа, фронтовик хиларца шийна доагIа 50 сом пенси мара доалахьа хIама долаш а вац.

М. ЗАНГИЕВ.

НОРМАЛ ТIЕХ

Шоаш доаккха мехкдаьттеи гази кIезиг ца ялийтара, шийтталагIча пятилетка диъьлагIча шера тIанйица доккхий декхараш толамца кхоачашдара ерригa шоай таронаш оарцагIъяьхай «Малгобекнефть» НГДУ мехкдаьттахоша. Къаьнача скважинашта капитальни лаьттан кIалеи ремонт а еш, уж болх бе йолайолийт цар. Уж санна йолча скважинашкара «Iаьржа дошув» цIендаь хьадаккхара мехкдаьтта тIоанашта хадданза низ тIалоаттабу хий, Iи, газ чу а ухийташ, чакхйоах организационно-технически мероприятеш. Цудухьа укх шера шоаш тIанйицача декхарех толамца лоархIабеш, паччахьалкхен план тIеххоачашъеш хьабоагIа уж. ДIабахача ворхI бетта заданел тIех цар даьккхад 5700 тонн мехкдаьттеи итт миллиони 82 эзари кубически метр гази.

Товарни продукци маьхалъяккхара ворхI бетта задани дикка тIеххоачашъяьй НГДУ коллективо. Паччахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа цо маьхалъяьккхай 324 эзар сома маьха товарни продукци. Къахьегама овсарле лакхъяра задани а йиъ ахи процент совгIа тIеххоачашъяьй мехкдаьттахоша.

Белгалъяьнна дика болх а беш, яхье хьалхара моттиг яьккхачарех я Семенко Виталий Владимирович керте латтача скважинашта лаьттан кIала ремонт еча № 6 йолча бригадаи Газиев Мурат Кантовича кулгалдеча мехкдаьттеи гази йоахача йиъьлагIча бригадаи коллективаш.

ПЕРЕСТРОЙКА НАЬКЪАГIА

ХЬАЛ ТОАДЕННАД

Из хилар бIаьсти Ножай-Юртовски районерча ДаьттагI яхача юрта. Колхозхой тхьамк дIадувш, фермашка цхьацца гIулакхаш деш бар. Гуш дар уж цхьан хIаман сатотдеш болга. Цуи бахьан — бархI шера шоашца болх баьча колхоза председатела Хадиев Абдулбасыра балхара дIаваха лархIар. Из лоалахарча боккхагIболча боахаме кооператива председателалла хержавар, хIаьта колхозхоша дIа ма гIо яхаш, дехар дарах хIама хиланзар. Укхаза керда председатель харжара даьча хоржамашка дукхагIчар тIехьа кхаж тоссаш хьалха колхозе керттера зоотехник хинна Хамбиев Хьасан хержар. Из укхаза чIоагIа лоархI, аьннача дош долаш, наьха йоакхо еш хиларах. Цо боахам нийссача наькъагIа дIабугаргхиларах тешаш бар колхозхой.

Ала деза, из боахам Хамбиевга дикача хьале болаш кхаьчар, аьнна. ДIадаха шу цо 1 миллиони 136 эзари сом пайда а беш чакхдаькхар. ХIаьта бархI шу хьалха! Цу хана председатель колхозхоша харжацар, цар духхьал лакхера хьахьожаваь кулгалхо тIаэцар. Цу хана райкоме зийра А. Хадиев гIулакхацара кулгалхо волга. Гагарина цIерагIча колхозе цо кулгалдеш хинна комплексни бригада массаза хьалхарча моттиге яр. Иштта из Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержавар. Цудухьа, председателалла вахийта дагахьа цун кандидатура оттайир. Хьалха цига хинначо боахама дуккха декхар хьатIахьоарчадаьдар.

Хадиева дIайовзийтар наха ше де лерхIачун программа. Массанена а цхьатарра къахьегама хьалаш хьакхоллар. Наьха балхацара безам совбоаккхаш йола эффективни материальни стимулаш юкъейоалаяр. Юкъерча звене кулгалдара а керттерча специалистий балхаш тIа а кадраш, цар компетентностага хьежжа, гласноста хьале хержар. Еррига льготаш, боккхийча дезалашта эшараш теркал а деш, социальни нийсхон кIийлен тIа яьлар. Цо иштта керттера теркам тIабахийтар социально - культурни а бытови а лоархIам бола объекташ хьалъяра.

Колхоз воча хьала тIа яр. Цу хана банко кредитах шортта ахча лушше, хеталора, боахам хана-жерахьа гIулакхаш тоа а денна, декхар тIера дIа а даьнна самоокупаемоста наькъа тIа баргбий - хьогI, аьле.

ДIауйла ел оаш. Укхаза тракторий, машинай, сеялкай, йоккха парк яр. Цхьан дешаца аьлча, дукха тайп - тайпара техника яр. Цхьабакъда, царех массехк единица мара болх беш яцар. Вожаш болх ца беш латтар мотораш, мосташ, скоростий коробкаш эшаш, хIаьта экономистий подсчетагIа уж тоае оттаро кхы а чIоагIагIа декхарийла вугар.

Цу тайпара хьал латтар хьайбаш леладеча даькъе а. Тишъенна фермаш, гIоарал дайна доахан. Иштта бар Хадиевга кхаьча боахам. Цунга производства болх вIаштIехьбоаккхача хаьдда хувцамаш дайтацар лакхехьа латтачар. Цхьабакъда, хьалхарча административни система доазошка колхоза производственни подразделенешка болх беча наьха хьинар айде вIаштIехьдаьлар цун. Цо леладе пайдана доаца доахан дулхкомбинате дIадигийтар. ХIаьта, боахамерча таронашца дахкаш долча доахана Iул кердадаьккхар. ХIанз доакъар кийчдераш общественни а индивидуальни а хьайбашта эшача боараме лакха дикал йола доакъар Iалашдарца хьаштдолаш бар. ХIана аьлча, кулгалхочо цар баь болх материальни хьисапе белгалбоахар. ГIулакх оалаш махиллара меттахьара даьлар. Фермай помещенешта гонахьа доакъара аргIаш хьахилар, кIоагаш а даьха цхьоалагIча класса силос льаттах еллар. Юххера а гIоарал дайна хинна доахан са чу а дена тоадала доладелар.

Декхар хьаьрча бола боахам паччахьалкхен дотацех пайда эца безаш бар шоай хьал тоадар, керттера фондаш чIоагIъяр, инфраструктура дегIакхувлар духьа. Цхьан дешаца аьлча, кадраш дIа ца ухийташ чIоагIъяра эшаш дола хьалаш хьаде, юртара къахьегамхой медицински, бытови, торгови гIулакхашца Iалашбе, культурни салоIам вIаштIехьбаккха безар.

В. И. Ленина цIерагIча колхозе духхьал уж дика гIулакхаш кхоачашдарга дIадахийтар паччахьалкхено новкъостал дара хьахьожадаь хинна ахча. 1982 шера укхаза продукцех совлен ахча телашше а ах миллион декхар тIадисадар, хIаьта цхьаькха шу даьлча из декхар дIа а текха 270 эзар сом совгIа пайда бир. ТIаккха шоаех бIубенна къахьега болабелар уж. Продукци дукхагIа йоаккхар, дикал тоайора, цунга дIадодар кIезигдора. Хьахиннача пайдах эггара хьалха эшаш йола гIишлош: фермаш, складаш, удобренеши техникен лоаттаяра кхоалленаш, автозаправочни, социально - бытовии культурнии лоархIам бола объекташ хьалйора. Масала, Булгац—Ирзу яхача юрта школа, ДаьттагIа фельдшерско - акушерски пункт, бытови гIулакхаш дара йола комплексни приемни пункт, Зандак-Ара яхача юрта клуб хьалйир, наькъаш тоадир, хинпровод йиллар.

Кхы массехк гIишло хьалъяра проектно - сметни документаци кийчдир. Вешта аьлча, Хадиев Абдулбасыра керда хьатIавоагIачоа банке 400 эзар сом мукъа колхозни средстваш йитар.

Цхьабакъда, эггара чIоагIагIа йола капитал — коллективера духовни хьал. ХIанз коллектив кхоаненах тешаш яр.

ХIанз дIайодача перестройка процессо боахамаш шоай лоIаме дитаро доккха беркат делар. Масала, арендни подряд юкъейоалаяро. Цу тайпара доал дара методо, нагахьа санна, кулгалхоша новкъарле еш ца хилча, дикка пайда лу. ХIанз производства шийна кхаба мел мога доахан леладе бокъо еннай. Юкъера дIаьннай дезача даташта хетадаь дулх дIачутелаш хинна практика. ХIанз деррига а боахама доходашкен пайдаген хьежжа леладу. ХIаьта цу даькъе дика гIулакхаш дIадоладаьчарех ва арендатор Керимов Iнйса. Цо дIадахача шера ший коа 36 сиргIалг кхаьбар, договора условешка хьежжа боахамаца расчет яьчул тIехьагIа цунна 9300 сом пайда хилар. ЦIагIарча хьалашка сиргIалгаш кхабар фермерачул кхозза пайданегIа да. ДIадахача шера 13 дезал бар сиргIалгаш кхоабаш. Колхозхой коашка дар общественни доаханах кхоалагIа дакъа. Укхаза дулх фермерачул шозза дукхагIа тIакхийттад, хIаьта продукцега дIадодар геттара лоха да.

Юртарча наха кхетадир шоай боахама дай шоаш болга. Цудухьа уж даггара гIулакхаш тоадара резерваш лехаш ба. ХьалхагIа «дукхачох а кIезигчох а кхомбе» яхаш даь тIахьехамаш саго хьаллацацар, хIаьта хIанз кхыдола сурт да. Колхозхоша шоашта хьалхашка декхар оттадаьд — карарча шера цаI - ах миллион сом пайда бергболаш. Хьалха боахам чIоагIа халача хьале болча хана саг тешаргвацар царна из дулургда аьлча.

Л. САИДОВА.

ВЕТЕРАНАХ ДОЛА ДОШ

Аьттув бола саг

Есипко Виктор Георгиевич «Красный молот» яхача заводе балха вена ткъаь вурийтта шу даьннад. Из цига 6-ча цехе балха ва. Цо болхлочун гIирс тIабувхаш мехка историе керттера моменташ лайнай: сталинизма цIимхара ха, сеца латтара шераш. Цхьабакъда, Есипко Виктор Георгиевич хадданза къахьегаш хьавенав. Цкъа юкъагIбаьккхар цун къахьегам кхаь шера эскаре гIулакх де вигарца. Цигара цIавоагIаше ший хьамсарча цехе юхавера из.

— Вахаре массаза аьттув болаш хьавенав со, — дувц тахан слесарий - ремонтникий бригадира Есипкос. — Термист - цементировщик а волаш дIаболабир аз сай къахьегама никъ. ТIаккха сменни мастер, прессовщик, фрезеровщик, строгальщик, сверловщик волаш болх бу. Цхьан дешаца аьлча, ерригача специальностех чам баьккхаб аз. Гонахьара новкъостий тешаме хилча, царца моллагIа гIулакх чакхдоаккхалу. Цул совгIа, цаI балха ца воагIаш висача цун метта дIа а этте болх бу.

Виктор Георгиевича хоза а хеташ дагаух халача хана ше хьаллаьца хьалхара новкъостий. Царех ба дукха ха йоаццаш пенсе ваха пружинонавивщик хинна Абдулов Алексей Хамидович, хIанз цехе слесарь-наладчик а волаш болх беш вола Ситюк Григорий Самсонович, йоккхагIйола контрольни мастер Колосова Валентина Яковлевна, автоматчица Агафонова Клавдия Ивановна, йоккхагIйола кладовщица Беспалова Любовь Прокофьевна, 6-ча разряда слесарь Кибаленко Анатолий Афанасьевич.

6-ча цехера слесарий-ремонтникий бригада коллективе дикагIчарех лоархIаш я. Цар шоаш планаш-нарядаш бIаь процент кхоачашъю. ХIанз из, юххера а, кердача цехе дIачуяхай. Ерригa проблемаш къоастаьй яхилга дий из?

— Къоастаьяц, — йоах Виктор Георгиевича. — Уж хIанз а тIехь йолаш я. Хьалхарча даькъе, кранбалка яц. Цудухьа, тхо еза хIама хьалъийе езаш хул. ХIаьта цу гIулакхо берриги низ дIабоаккх. Цул совгIа тхона шура телац. Шун цех унахцIенонна зене яц, яхаш, бахьанаш а доахаш. Бакъда, тхо хьалха санна фатагенаца, даьттаща болх бе безаш хул. Сона бакъахьа хетар кулгалхоша цу гIулакха теркам тIаззача.

— Хьона вахаре малагIа халонаш нийсъеннай? — хетт аз.

— ХIанз укх сахьате цхьаккха тайпара а нийсъенназ — йоах Есипкос. — Цу даькъе аз се нраз долаш лоархI. Заводо ткъаь кхоъ шу даьначул тIехьагIа Олимпийски поселке 3 комната йола квартира еннай сона.

Чакхдоал къахьегама дн. Сайрийна Виктор Георгиевича ший сесагаца Любовь Константиновнаца чай а молаш, шоай дезалашца воIи йоIи хьоашалгIа бахка беза денош лоархI. Любовь Константиновна № 1 йолча гастрономе йоккхагIйола продавщица я. ЙоI Светлана ший марапца Виталеца Ставрополе ях. ХIаьта цун вIийI Сашай ворхI шу даьннад, из кастта школе деша ваха везаш ва. Есипко йийI йоIа Аленкай — ши шу даьннад.

Есипко Виктора воI милице Лакхерча школе дешаш ва, хIаьта цун сесаг Наталья экономист хила кийчлуш я. ВIашагIкхийтача цар дувца дуккха керда хIамаш хургда.

Виктор Георгиевича укх шера октябрь бетта пенсе ваха веза. Бакъда, Iимерза, безаме, новкъосташа лоархIаш, сий деш вола болхло шийн коллективацара къаста лаьрхIа вац.

А. ОСМАЕВ.

Бехк-гунахьа доацаш дахачара дохадаь вай Казахстане дахийтарах а цига тIаэттача Iазапах а льаца дувцаш хезачен яздаьр дийшачен бIаргех хий доаккхаш халахетар хулийта дукха хIамаш дагадох: моцал, шелал, кIалбиса байна нах, цхьаккха бокъо а йоацаш виса хилар... масагIа, массагIа да уж!

Иштта бIаргех хий доалаш хIама хилар сона укх шера 10 июне «Сердало» газета тIа араьлнна Т. Хашиева «Из дагадехача бIаргех хий доал», аьнна йола статья йийшача а. Боккъалдар аьлча, кер тоха ца луш мишта Iелургва саг газета тIа ма дувццара спецпереселенец а волаш ше лийнна хилари цхьаккха хIама хетаргйоацаш ше кIезигвари дагадехача. БIаргех хий дала кхелехьа деррига дегI эга доладелар са. ТIаккха мара Iолега доладаланзар бIаргех хин тIадамаш, къаьстта хала хилар из эрсий меттах цхьа наггахьа дола во дош мара ца ховча наха тIаэтта хинна хьал дагадехача. Царех дукхагIа къахетар. Грамотни болча наха шоай моттиг корайоагIар, нагахьа санна кора ца йича а, цар-м хIама хьадоаккхар... Къахет КПСС XX съезд хургйий ца ховш байнарех... мел гIадбаха хургбар уж!

Дог лозаду

1987 шера ноябрерча «Собеседника» 47 номера 11 оагIон тIа араьлнай «Царех доккхал де йиш я шун» яха са статья. Цу тIа аьннад: «Нийсхо меттаоттайир парте XX съезде. Дийна бисараш Кавказе юха цIааха болабелар.

Сталина личноста культ обществос воча оагIорахьара ювцаргйолга, бехк боацаш Iобихьараш бехказа боахаргболга дIахаза кхелехьа байнарий сий де доагIар торжествашкеи собранешкеи хьал а гIовтташ.

Къонача нахага кхайк со: шоай дайх турпалаш хета боагIа шоана. Ба а ба уж турпалаш, царна тIакхаьчачун, цар лайначун, уж ца бохара уйла йинча.

Исторически бакъдар меттаоттадаьд. тIехь-тIехьа кIоаргагIа дIадовзийт из наха, ваха а садаха а аттагIа хул».

Дуккха хIама дагадохийт Т. Хашиева язъяьр санна йолча статьяс. Баркал цунна.

С. ДИДИГОВ,
къахьегама ветеран.

ЗIАМИГА ЯЛЕ А...

Моттигерча промышленноста министерства предприятешта юкъе дикагIчарех лоархIаш я художественни промысла производственни объединене чуйоагIаш йола предприятеш. Вайгахьа а кхыча республикашка а йовзаш я цо арахецача тийгача хIамай, мебела, керамикай, ловзаргий, кIувсий, кхыча продукце дикал.

Объединенена чуйоагIача предприятешта юкъе белгалъяккха йоагIа цун керттера предприяти (хьалха фабрика «Художник» оалаш хинна). Бетт-бетта ший декхараш тIеххкхоачашдеш массехк шера хьайоагIаш я цун коллектив. ХIанз дIадахача ах шера а тIатеIIа къахьегаш хиларах дика толамаш даьхад цо. Из гуш да цун социалистически яхьа хьокхамашка хьежача. Реализаце план 116 процент, поставкай план 100 процент кхоачашъяьй коллективо. ХIаьта, 700 эзар сома пайда эца декхарийла хиннача цо 900 эзар сома ийцаб из.

Предприяте гIулакхаш иштта дика хургдацар, укхазара коммунисташ ледара баларе. Цхьабакъда, из иштта дац. Ах эзар гаргга саго болх беча предприятега хьежача 56 саг мара чу ца воагIаш йола парторганизаци зIамига я. Амма, ше зIамига яле а доккхий гIулакхаш кхоачашде вIаштIехьдоал цун. МоллагIа саг парте хьаэцаш ца хиларах а хIара коммуниста дукхха декхараш тIадулаш хиларах а да из. Парторганизаце секретара заместитель волча ширпотреба товараш арахецача цеха начальника Шишханов Билана йоах:

— Дисциплина во яр парте .мугIараштa юкъекхоачаргвоацаш чIоаггIа тIахьожам лоаттабу оаха. Цудухьа тха парторганизаци низ болаш а ерригача коллективо сий деш а я. Сона хетачох, хIанз геттара лоархIаме да парте дик-дикагIа вар мара ца кхачар. Укх шера кхо кандидат вар тхо долча парте отта лаьрхIа. Цхьабакъда, партийни собрани йолча хана, коммуниста шиъ мара хьаийцанзар. КхоалагIчун производственни а технологически а дисциплина хила еззача тайпара дика яцар.

Ала деза, дисциплина а шоаш арахецача продукце дикала а укхазарча коммуниста боккха теркам тIабохийталга. Хан-ханнахьа уж дешаш шоай собранешка дувца оттадеш да цар. ДоагIача тайпара бехктокхаме оз харцваьнна болхло.

Производства культурен болхлой салаIарен хьалашка боккха теркам тIабохийт предприяте. Каст-каста артисташ боагIа укхаза хьоашалгIа, художественни самодеятельностас концерташ увттаду, яздархоща вIашагIкхетараш хул. Кога гIирс тоабеш, тIадувха барзкъаш теги мастерскеш я предприяте, кхачан продукташ йохкаш тика я. Новый Афоне, Каспийски форда тIа, Рошни-чу юхxе салаIара базаш йиллай. Шер-шера Iальмате дукха нах хул цу базашка шоай отпускаш салоIаш.

Къаьстта дика хьожаш ба укхаза унахцIено лораяра дешашка Керттера предприяте болх беш я зубоврачебни кабинет. Грознерча 9-ча поликлиникаца договор оттадаьд болхлошта дика дарба дергдолаш.

Дика къоастаеш я предприяте социальни проблемаш. 50 квартира а йолаш кооперативни цIа да хьалдаь дала доаллаш. Цул совгIа, кхыча предприятешца цIеношхьалде а даькъе енай коллектив, дачни участкаш а йийкъай эшачарна.

Болхлой кхачан продукташца Iалашбара дукха хIама карагIдаьннад укхаза: нокхарий леладеш пасека я предприяте подсобни боахаме. Iама чу чкъаьрий доладаьд, хIанз доахан кхаба лаьрхIа ба.

— Предприяте коа моз, чкъаьрий, дулх дохка лаьрхIа да тхо, — йоах Шишханов Мухьмада Белана. — Из геттара лоархIаме да, паччахьалкхен организацеша нах кхачан продукташца Iалашбара гIулакхаш тоадара.

— ХIанз тIеххьарча хана дукха дувц, — йоах Белана, — инвалидашца къахетаме гIулакхаш леладе деза яхаш. Сона хетачох, инвалидашта эшар къахетам бац, хIаьта булургболча балхаца уж Iалашбар да. Цу хьакъехьа тха предприяте цхьа хIама де вIаштIехьдаьннад. Инвалидашта, пенсионерашта, дукха дезал бола цIен-ноаношта шоай цагIа хьабе болх лу оаха. Цхьабараш цунах дика пайда эцаш а ба.

Сихха а леррагIа а дIайодаш я художественни промысла производственни объединене перестройка. Шоай низ мел кхоача из дегIайоалаеш ба генеральни директор М. Гуцариев, къахьегама коллектива совета председатель М. Исаева, болхло А. Хатуев, кхыбола коммунисташ.

Ч. МАНОЛИС.

Доазол дехьара

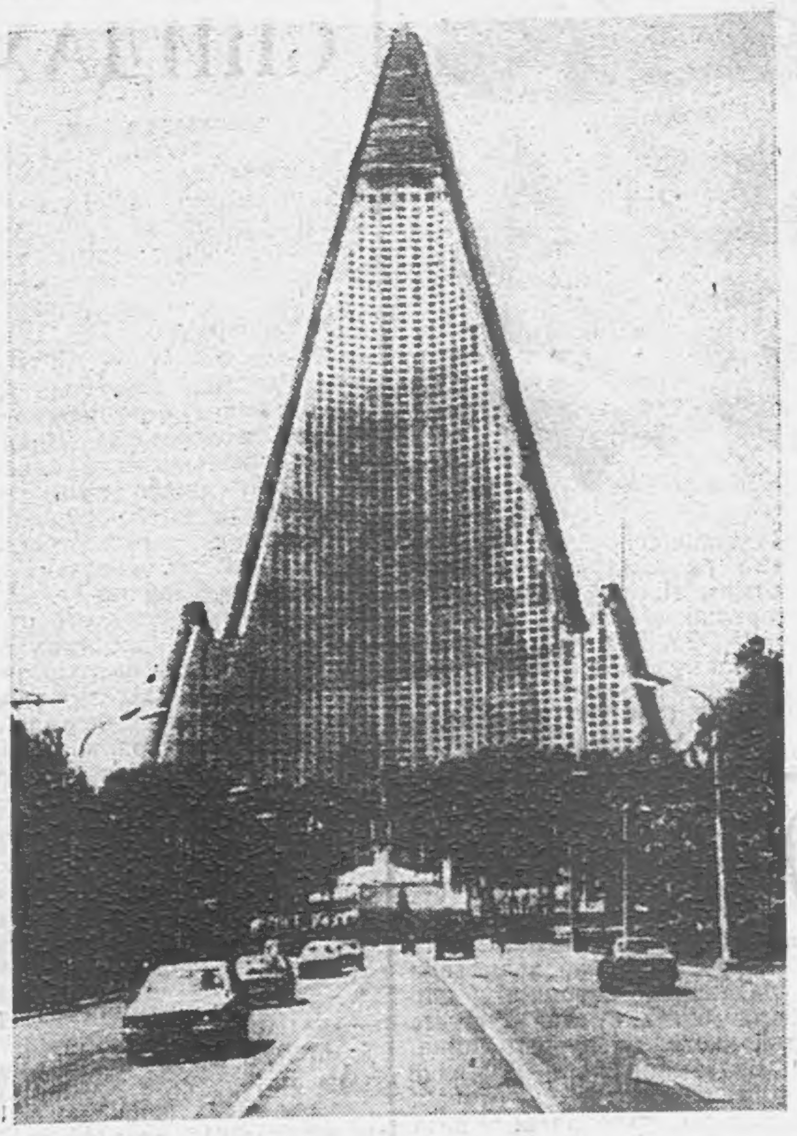

КНДР. Пхеньяне хьалъяь яьннай 105 этаж йола «Рюкен» яха отель (сурта тIа). Цхьан ханна цу чу ялх эзар саг вахаргва. Из здани кхоаччаш шу далалехьа хьалйир гIишлонхоша. Формага диллача из кхо са болаш я.

ЧТК-ТАСС телесурт.

ЧТК-ТАСС телесурт.

США. Японца Тэруя Иосидас американски городе Лексингтоне (штат Кентукки) чакхъяьннача хIара шера хулача говрий аукционера ши миллиони бархI бIаь эзари доллар денна говра ийцар. «Асахи Ивнинг Ньюс» яхача газето хоам беш махиллара из дика йовзаш йолча «Нозерн Дансер». «Северный танцор» яхача говрий фух я. Иззал дукха ахча денна ийца из, мадарра аьлча, дошо маьха я. Из ший тайпара хоза говра ийцачох Японе говраш кхеяра болча специалистех керттерчарех цаI лоархI.

СУРТА ТIА: «Северный танцор» аукционе.

АП—ТАСС телесурт.

ХЬОАШАЛГIА БОЛХ ПОВАРАШ

Дукха ха йоаццаш США столице американски кулинараши московски кооперативни ресторанашкарча 5 повараси «Машара шу» оттадир. «Кропоткинская, 36» яхача кафера Хамидулина Марина, «Лазания» яхача кооперативера Урьянов Борис, «Чу а вайя, чам баккха» яхача кооператива правлене председатель Рутковски Анатолий, «Аист» яхача кафера повараш Морочa Георгийи Богачев Дмитрийи ВIашагIкхийттача штаташка баха хилар Вашингтон яхача штатера «Машара шу» (Пис тейбл») цIи йолча американски общественни организацеса бийха хиларах.

— Халкъа дипломате даькъе йола из инициатива хьахилар тха дезале. Сиэтле (Вашингтон яха штат) тха дезала ресторане обмена программагIа США баьхка бола советски гражданаш баьхкача хана, — дувц «Пис Тейбла» инициатора Джерелин Брюссоса. — Царца вIашагIкхетараш а къамаьлаш а хинначул тIехьагIа Советски СоюзагIа лаьца харц уйлаш са хиналга тийшар со. Дукха а цхьатарра а хIамаш вай долга тийшар со: вай берий кхоаненах, дерригача дуненах сагото еш да вай. Боккъалдар дийцача, иштта дукха цхьатарра хIамаш вай хургда аьнна цIаккха а уйла яцар аз. Массаза а Советски Союзи Америкен моастагIий санна лерхIар аз, хIаьта цо кхерам а тIатоссар.

Иштта дагаехар Джерелин Брюссона цу тайпара йола обменаш вIаштIехьъяхара идея.

— Ховш да, — йоах цо,— шу тIа вагIача хана моллагIа йола проблема къоастае аттагIа долга. Цудухьа цхьан шун тIа гулдала лаьрхIар оаха, кийчъеш йола яа хIама цхьана кийчъяр духьа а, тхойла дикагIа довзар духьа а. Дег тIара цIена волча саго мара дика кхача кийчбергбац.

Из идея кхоачашъяр духьа яхар Джерелин Советски Союзе.

— Аз сай уйлаш дIайовзийтар советски гражданашта, цу даькъе царна фу хет хьажа гIийртар, — йоах цо. — ХIаьта массанахьа цхьатарра тIаийцар со: бакъахьа да, кхача цхьана кийчбича а бакъахьа да, хIана аьлча, маьхк оатача е баьцадаараш цIендеча цхьаккха тайпара таржамхо эшац. Цхьан шун тIа вай дагIача хана — вай массава а цхьа дезал санна да. Иштта хьахилар цун цIи а — «Машара шу», хIаьта, са вахаре эггара лоархIаме долча гIулакхех цаI хинна дIаэттар из проект.

Укх шера январь бетта Сиэтл яхача города ресторанашкара 5 американски повараш, кхо кIира даьккхар Москве, кооперативни кафешка советски коллегашца цхьана болх беш.

— Советски наьха вахар, дукхагIча даькъе, американски туристашта ца гуш дар довза аьттув луш йола таро хинна дIаэттар из поездка,— дувц «Рейз Боатхауз» яхача ресторанера 30 шу даьннача повара Уэйн Людвигзена. — Советски нах — вай моастагIий ба яхаш дувцар тхога. Из бакъдац. Уж а, тхо санна, машар безаш ба.

США ший аргIагIа визитаца баха хилар вай повараш.

— Дог цхьалха долча, массаза вахаре нийслуш дола хIамаш дувцаш болча наьха вIашагIкхетар дар из, — аьнна, белгалдаьккхар Джерелина. — Сона хетачох, цIагIарча кхоллама эггара дикагIйола моттиг я кухня. МоллагIча фусамнас дукхагIйола ха цига йоаккх. Из геттара дика а лоархIаме а да.

— МоллагIча мехка вай дахаш хиларах, мичча бесса а вай политически уйлаш йолаш хиларах, массаза а наьха барт-цхьоагIо чIоагIъеш хиннар шу да, — аьле, цунца ше раьза хилар гучадоакх Хамидулина Маринас. — Джерелин Брюссо вIаштIехьдаькха «Машара шу» — Iальмате самукъне мероприяти я, хIана аьлча, шун тIа алхха вахаре нийслуш йола проблемаш къоастаяь ца Iеш, политически проблемаш къоастае а йиш я. Цу тайпара гIулакхаш вIаши леладара идея лоархIаме я политически оагIонга диллача а. Джерелин йолча се яхар алхха частни визит санна лоархIац аз, машара мисси санна лоархI.

«Кулинари даькъера дипломате», иштта цIи тиллийцох цун доакъошхоша, шерлуш йоагIа, цун болама юкъе дукх-дукхагIа нах юкъе боагIаш ба. Масала, США столице Советски Союзера баьхка бола повараш дIаи-хьаи тарбара, уж тIаэцара хьинаре новкъостал дир «Вашингтонеи Москвеи бахаш болча наха юкъе обменаш яра тIехьа» яхача моттигерча общественни организацеси цун председатела Фрица Коэнаи.

ИГНАТЬЕВ Игорь,
ТАСС корр.

Шоайцига хьех «Юготурса»

Югославе. Адриатически форда йистте — боккъонца йола Мекка я доазол дехьарча туристашта. Укхаза царна лаьрхIа маьлхо сийрдаьха пляжаш, вай хано дIадеххача тайпара тоаяь гостиницаш, кемпингаш, дуккхача къамий даарех латташ, йоккха ассортимент йола кафеши ресторанаши я. Миллионаш бола туристаш, дукхагIча даькъе малхбузехьен европейски мехкашкара, хIара шера транспорта мел йолча тайпашца боагIа СФРЮ.

ХIаьта югославашта шоашта форда йистера салоIам, дукхагIча даькъе, дIакхоачаш бац, хIана аьлча, из геттара безача маьхе боландаь. Социально - экономически халонаш, реальни эцаш бола пайда бейга беш йолча инфляце хьалаш кIоаргденнача хана моллагIчун курорте ваха таро яц. Амма — миччa тайпара динараш гулдаь, укх ялсмален моттигашка баьхка бола нах дуккха кIезигагIа комфорт йолча хьалашка ца баьхача а, дукха кIезигагIча маьхе долча гIулакхех пайда ца ийцача а балац.

Доазол дехьарча туризма приоритет ца йича ялац Югослави. Цо Iальмате дукха пайда эцийт валютех, цунца цхьана мехка гIо ду цо доазол арахьа хIамаш ийе а, доазол дехьара ийдаьча кредитех ахча дIатела а.

СФРЮ атта дацар хьалхале лелаеча туристически мехкий «клубе» отта. ХIаьта, туризма европейски рынка тIара ца ялийтара духьа массаза конкуренташца а лира къовсам лоаттабе беза: Испанеца, Италеца, Австреца, Францеца. Доазон дехьа реклама еча дуккха ахча дIадахийтар дIадех цу гIулакхо.

Пропагандистско - информационни даькъе югославаш хьинаре вIаши гIулакхаш леладу малхбузехьен мехкий йоккхача фирмашца цхьана. Масала, ФРГ Югославе салаIа вахара реклама еш йола кампани геттара айелар бIаьсте: ше ахкан замалахьа салаIа гIоргвола моттиг цу ханна хорж потенциальни туристо. Цу хана югославски туристически организацей массаза керттера партнер а йолаш хьайоагIаш йолча «Тюи» яхача концерно СФРЮ салаIа ваха тIахьехаш йола рекламни объявленеш кепатехар малхбузехьа-германски 36 газеташка.

Туристически путевкаш хьинарегIа йохкаргйолаш Югославес цу гIулакха лаьрхIа дукха компанеш хьайийлар европейски мехкашка. Уж геттара дика болх беш я. Хьаэцаргья вай, масала, «Юготурс». Из хьайийлай 1957 шера, хIаьта хIанз Европе йоккхагIйолча туристически компаней 10-нена юкъе йоагIаш я из. Рынок тохкача, объявленешта, ший каталог арахецача доадаьд цо дIадахача шера 11,5 миллион доллар. Радио, телевидене, кепайоазон органашка яьча рекламаех «Юготурсе» е цун доазон дехьарча контрагента конторе венача туриста компьютерни система гIонца массехк минотах Югославе йолча 528 гостиницех цун Iе безам болча гостинице моттига бронь ергья. Доазон дехьарча хьаьшашта тIехьа къовсам лоаттабара перспективаех лаьца уйла ю «Юготурсо». Ший Европе мел йолча филиалашта лаьрхIа Лондоне компьютерни центр йилла лаьрхIад компанес, хIаьта царцара бувзам спутника гIонца хургба.

Ший гостиницаш е транспорт йолаш яц «Юготурс». Цо нах салаIа бахар мара вIаштIехьдаккхац. ХIаьта Югославе баьхкача хьаьшашта йоакхо еш я «классически» туристически агентстваш, масала, Дубровникера «Атлас», Люблянскера «Комнас» е белградски «Путник».

Доазол дехьа йола югославски фирмаш керттерча даькъе групповой поездкаш вIаштIехьйоахаш я. Ший безам болчча тайпара мехка вена вола хьаша дIа-юха лела таро йолийтача иштачa дикача хьале бац Югославера туристически боахам.

СФРЮ скупщинас 1987 шера туризм дегIаяра йIаьххача хана лийрхIа йола стратеги чIоагIийр. Туристически боахам дегIабара массехк приоритетни лостам белгалбаьккхаб. Лоаман, чарахьа, курортни, санаторни, фордан, транзитни туризм, Дунай яхача додача хи тIа гIолла еш йола круизаш, общественни наьха доалахьа йола дукха йоккха йоаца предприятеш дегIайоалаяра духьа мел бола низ тIабахийта лаьрхIад укхаза.

Уж белгалъяьха программаш вахаре чакхъяхара паччахьалкхенга йола средстваш тоъаш яц. Цудухьа, доазол дехьарча инвестицеша цу даькъе белггала моттиг дIалоацарг хилара догдоахаш ба Югославе. СФРЮ кердача законодательствос цу даькъе хьалха хинначул дикагIа дола хьалаш хьаду. Доазол дехьарча капитала гIонца хьалъе лаьрхIад керда гостиницаш, санаторни комплексаш, эшаш йола инфраструктура. Югославски доазонгара Адриатически форда йисте гIолла Италера Скопле яхача городага кхаччалца йоккха автомагистраль хьалъеча шоаш дакъа лаца безам болаш болга хьахайтар французски фирмаш. Адриатически фордан тIарча югославски гIайренашка туризм комплексно дегIайоалаяра средстваш юкъе яхьийта шоаш раьза болга хьахайтар швейцарски банка концорциумо. Лакхехьара категори йола ши гостиница, игорни цIа, 103 миллион маьхе йола кхы объекташ цига хьалъяра финансировани еча эшаш долча проектни документаце цхьа дакъа хIанзехьа кийчдаьд.

Лелалуш волча саго ший средстваш пайда хургболча гIулакхах мара дIайохийтац. Из правило югославаш дикка дIакхетаьй. СФРЮ дегIайоалаяра шоай средстваш яларах мел дукха пайда эца йиш я хьахьокхар духьа июнь бетта Франкфурт-на-Майне яхача городе 1,5 миллион доллар маьхе, туризм дегIайоалаяра даькъе оттаяь, 80 проект йола каталог хьекхар. Доазол дехьарча инвестицей гIонца хьалъе лаьрхIад санаторно-курортни комплексаш, гостиницаш, ресторанаш, яхт-клубаш, гольф яха ловзар деш йола площадкаш, иштта кхыяраш. Гарггарча хана из каталог хьокха лаьрхIад Австре, Итале, Великобритане, хIаьта, тIадоагIаргдолча шера — США-и Канаден. Иштта доазол дехьа бахаш, Дьмехка пансионат, гостиница хьалъе безам болча югославашта лаьрхIа зIамигача проектий каталог арахеца лаьрхIад укхаза.

Геттара лоархIаме цхьаькха а да: Югославе салаIа боагIаш болча туристий 70 процент а царех доагIаш дола валютни ахча а Европейски экономически сообщества мехкашкара да. Ховш махиллара, 1983 шера ЕЭС чура цхьа рынок хьаяро 12 мехкаша-доакъошхоша къаман рынкаш вIашагIйохкалга а, цар товараш, гIулакхаш, болхлой, капитал дIанхьаи кортамукъал эшача ерзаелга а дIадехаргда. Цу хувцамаша бухсоццаш кIийле дра декхар оттадаьд Югославе.

Кепайоазон органаша баьча хоамех, доазол дехьарча туристашта луш йола визаш цкъа мукъане дIаяхара таронаш лахара а, таможне деш долча гIулакхашта кхы а дIахо либерализаци яра а, сезона лаьрхIа доазонашта тIахьожама - пропускной пункташ дукхагIа хьаеллара а йолча таронашка хьежаш ба хIанз. Доазол дехьарча туристаша шоай кулг-кара хьае йиш йолча хIамай лимиташка хьажа а, сезонашта юкъе СФРЮ боагIаш болча туристашта авиационни кхычеи билетех луш бола мах Iолохбе а лаьрхIад.

Югославски туристически боахам ЕЭС чурча рынко дIадехарашка хьежжа хилийтар духьа, туристически объекташта керда классификаци ергья. Из вIаштIехьйоаккхача хана пайда эцаргба Австре, Франце, Греце, Итале, Испане йолча стандартех. ЙоагIаш йола категоре ялийтар духьа объекто тоъала дукха баллаш гулъе еза. Масала, ресторане хIара хIама массаза даа истолаш тIара скатерташ хувцаш дале, объекта 100 очко лу, хIаьта, дийнахьа цкъа мара хувцаш деце — 75... Категорега хьежжа ба эцаш бола пайда а. Цул совгIа, доазол дехьарча мехкашкара метташ довзаш хилара дола дIадехараш а айлу.

1992 шу доладалалехьа ерригa югославски гостиницаш, ресторанаш, турагентстваш, яхт-клубаш «седкъашка» хьежжа классификаци е декхарийла я. ХIаьта лакхехьара, «пхе седкъах» латта титул яккха атта хургдац.

Юрий МАЛИНОВ,
(ТАСС).

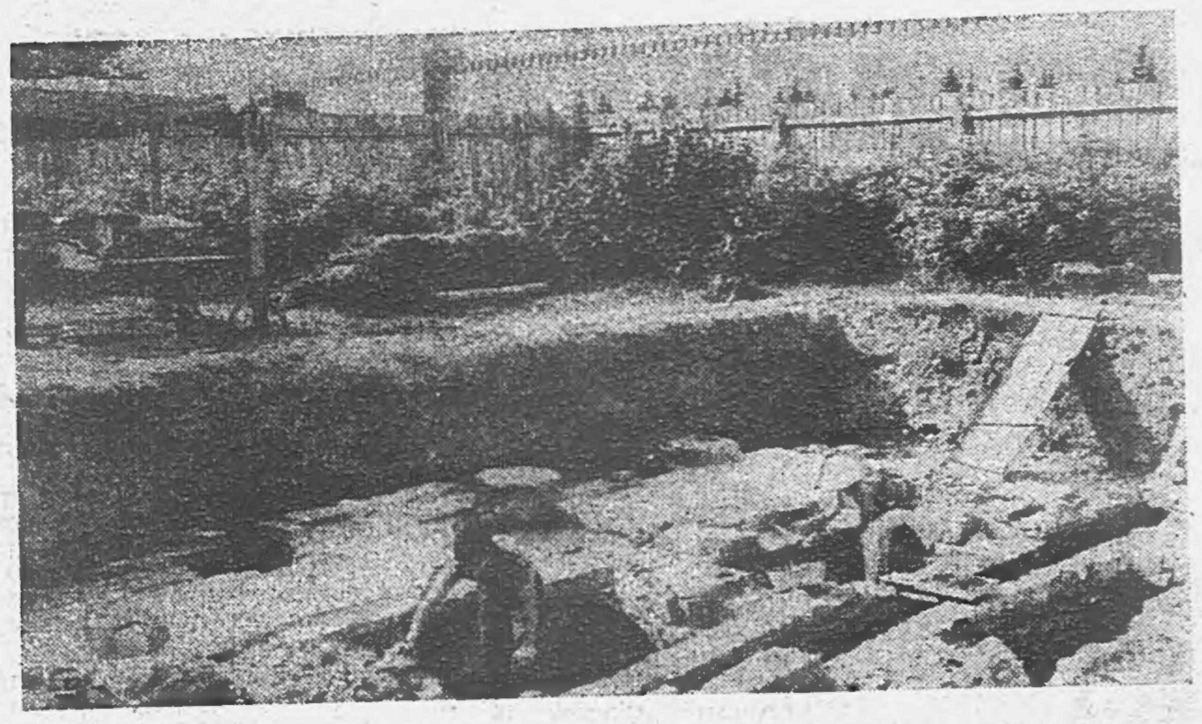

МОСКВА. СССР АН археологе института болхлошта ЦIеча майда тIа балхаш деш теркам тIаозаш йола археологически хIамаш кораьй йоккхийча топий кхеран пхорч, хоза хьаянь топпара пхьегIаш, керамически кIерам чулоаттабергаш. Института сотрудникаша хоам бир Разински мухален Лобни моттиг йолчара 17 — 18 бIаьшеренашка хинна шиъ кхерах яь лавка, исторически кабак кораьй, аьнна. Исторически музея духхьал Казански собор лаьттача моттиге раскопкаш йича дукха теркам тIаозаш йола хIамаш корайир.

СУРТА ТIА: Казански собор лаьттача моттиге еш латта раскопкаш.

В. СОЗИНОВА сурт.
(ТАСС фотохроника).

Вошал тоссаденнад

Дукха ха яц США хиннача Дунен халкъашта юкъера хьаькъала эшаденнача берий хьалхарча фестивале дакъа лоацаш хинна вай мехкара бераш цIадаьхка. Цу фестивале даха хиннад Москвера № 68 йолча школа-интернатера хьаькъала эшаденна бераш. Фестивале хьоашалгIа йийха хиннай вай республикера Бадрудднинова Индира. Цунца къамаьл хилар тха корреспондента М. Угурчнева.

ИНТЕРВЬЮ

Корр.: Индира, газет дешачарий ха безам хургба, аьнна, хет сона, дIадахача, 1988 шера тIехдика Шалински районерча Сержень-Юртарча юкъерча школе дийша яьнна хьо Америке иштта лоархIамеча фестивале хьаво йийхай а хьо цига хьоашалгIа ехар миштта нийсденнад а.

Бадрудднинова. Со хьоашалгIа йийхар США хиннача Президента Джон Кеннеди йиша Джин Кеннеди Смит яр. ХIаьта, из миштта нийсделар дувца вай доалле, дIаьха да из. 1988 шера 10 класс яьккха яьлча со балха яхар Нохч-ГIалгIайчен социальни Iалашон министерстве пенсеш а пособеш а хьожадара инспекторалла. Цига болх беш цхьа шу доаллаш СССР социальни Iалашон министерстве хьожайтар аз се талмач хургйолаш (ишколе деша ягIаш английски мотт Iомабеча спецклассе яр со). Цига со болх беш йолаш Москве ера Америкера делегаци. Из яр хьаькъала эшаденнача бераштa новкъостал деш, царца болх беш йола «Вери спешал артс» (Очень специальное искусство) яха организаци, организатор Джин Кеннеди Смит яр. Цунца бар Вашингтона отделене доакъошхой, университеташкара хьехархой, верригаш 13 саг вар уж. Уж вай мехка эгтара хьадха баьхкабар из мисси йолаш. Делегаци хьежар хьаькъала эшаденнача Москверча а Ленинградерча а берий вахарга. ХIаьта со цар талмач хилар, соца кхы шиъ талмач а вар. Тхо кхоъ Джин Кеннедес 13 июне Вашингтоне хулаш йолча Дунен халкъашта юкъерча хьалхарча фестивале хьоашалгIа дийхар. Из фестиваль хьаькъала эшаденнача берий яр. Цига дакъа лоацаш хилар Москвера бераш а.

Корр.: Америке вIашагIкхетар миштта хилар шун?

Бадрудднинова. Бакъдар аьлча, из сона вIалла а дагаца хиннар дар. Тхона духьал енача делегацеца Нью-Йоркерча отделене координационни директор Дэбара Шрэфилз яр. Гид Юрий Ольховский вар тха, из 40-ча шерашка вай мехкара дIаваха эмигрант ва. Геттара а чIоагIа, тхона ца хийттача бесса безаме тIаийцар тхо. Нах чIоагIа хьанийна бар тхоца. СССР-ра тхо долга дIахайча вIалла юхера дIа а бовлацар, тайп-тайпара хаттараш деш.

Корр.: Индира, фестиваль миштта хилар?

Бадрудднинова. Москвера ши ди тIехьа арадаьлар тхо, цхьацца бахьанаш нийсденна, цудухьа 13 июне а ца кхоачаш 15 июне дIакхаьчар тхо. Пхе дийнахьа фестиваль хилар, хIаьта диса ши ди а (кIира ха еннаяр тхона), вешта фестивале мукъа нийслуш хинна ха а экскурсешка ухаш яьккхар оаха. Хьалхара тха экскурси-м фестиваль дIахьош хиннача моттиге яр. Iалаьмате хоза, безам тIабодаш яр Кеннеди-центр. (цига яр фестиваль). Тхо хилар Линкольна, Джордж Вашингтона оттаяь монументаш йолча, Капитоле, КIайча ЦIагIа. КIайча ЦIагIа-м тхо шозза хилар. Президента Буша тIаийцар тхо, дикка ха яьккхар цо тхоца а берашца а къамаьл деш, берашца лайза а лайзар. Тха делегацеца къаьстта безаме из волаш санна хийттар сона, цо даьча къамаьлах. ХIаьта, Эдвард Кеннедеца вIашагIкхетар а хилар тха. Иштта вIашагIкхетараш хилар тха Галладедске университета Президент волча профессорца Кинг Джорданаца, Советски посольстве культура дешашта волча атташе Потемкинца. Цунца обед хилар тха Американски халкъа искусства галлерее, цига вIашагIкхетар хилар тха цу галлерея директор волча Кракораца. Цул совгIа, тхона гойтар школаш, берий бешамаш, Арленгтонски тIема кашамаш, цавовзача салтечун боарз (Вьетнаме тIом баьча), Кеннеде боарз, вешта, городе а пригороде а хилар тхо. ДIамел кхаьчача геттара а чIоагIа безаме тIаэцар тхо.

Корр: Индира, хьаькъала эшаденнача берашца цар болх миштта бу хов хург ма дий хьона, из дувцал вайна.

Бадрудднинова. Америке царца беш бола болх бувцаш хилча ца хьоахадеш дита йиш яц вайцига из болх миштта бу. Вайцига, масала, хьаькъала эшаденнача бераштa лаьрхIа школаш-интернаташ я, цIенош да, хIара класса цхьа хьехархо ва. Америке иштта дола бераш лерттIачарца дешаш да, уж наха юкъе хул. ЛаьрхIа спецшколаш а я, бакъда, исттача школашка хIара кхаь дешархочоа цхьа хьехархо ва. Цудухьа дукхагIбараш тоалу цар. ВУЗашка деша овтт, Америке дикагIболча студенташта юкъе а хул уж, тоа а бале. Вайцига цу тайпара толамаш хул оалаш а хезадац сона. Пайдане хургдар уж санна дола хIамаш вай царгара а иштта кхычаргара а Iомадоре.

Корр.: Вай делегацес фу гойтар фестивале?

Бадрудднинова. Вай делегацес тайп-тайпара халхараш а иштта кхы бе-бе ловзараш а гойтар. ХIаьта, фестивале мел хиннараштa хоза хийтар бераша лекха «Белые розы», «Старая мельница» яха иллеш а, иштта кхыдараш а. Иштта уж иллеш дукхадезадаларах гала-концерта юкъедахийтар уж, цхьоалагIа сентябре американски телевидене гIолла хьагойтаргья фестивалера цхьацца моттигаш а гала-концерт а.

Корр.: Керда байзача, безабеннача новкъосташца къаста хала хинна хургда.

Бадрудднинова. Данман се царца хилча санна дег чу бийшаб сона уж нах. Сона хетацар уж иштта хьанийна хургба аьнна. «Новкъостий» аьлча а уж хийра боахаш санна хет сона, са цIагIара нах ба уж. Тхо цIадолхаш тхона санна царна а хетар хала. Iалаьмате дукха совгIаташ делар тхона: седкъий, сурташ, книжкаш — массагIа да уж. Эгтара дезагIа хет сона цар сайна денна Джон Кеннеде вахарах яздаь книжка.

Корр.: Индира, дIахо фу де дагахьа я хьо?

Бадрудднинова. Укх денношка Пятигорскера цIаенай со. Цига кхыча мехкий меттай институте деша дIаэттай со. ХIанз кастта дешар дIадолалу са.

Корр: Аьттув балба хьа тIайоагIача ханашка.

ТХО ВОРОНЕЖЕРА ДА

ХьоашалгIа ена ши кIира даьккхар вай республике Воронежски юртбоахама института «Черноземочка» яхача иллеи халхареи халкъа ансамбло. Из самодеятельноста I Ерригсоюзни фестивала, Венгре хиннача VII дунен халкъашта юкъерча политически фестивала лауреат. ВДНХ дипломант я. Воронежцаша концерташ увттадаьд Румыне, Чехословаке, хIанз Австре баха кийчлуш ба. Уж каст-каста хул Москве, Ленинграде, Риге, Киеве, Минске, Мурманске, вай мехка дуккхача кхыча городашка. ХIаьта вайца къаьстта бувзабенна ба уж.

Зовне ека низ бола оазаш, эрсий халхар, мехкараша доаха иллеш — из профессионални искусство езаеннай наха. Раьза ба нах пар увттадеча концерташта. Воронежцаша Грозне В. И. Ленина цIерагIча майдане концерт оттадир. Уж хиннаб хIама ца эшшаш республика ерригача районашка а.

Делкъа ха хиннай. Шелковски района «Путь к коммунизму» яхача колхоза кхай тIа кхоач автобус. Хьахоз цу тIа доаха иллеш.

Комбайнашта юхxе импровизированни сцена тIа дIадоладу концерт.

Концерт чакхдаьнначул тIехьагIа ялат чуэцаш боахкараштеи хьаьшаштеи юкъе къамаьл хилар.

Самодеятельни артисташа Ульянов Андрейс, Конопкин Александра, Коняхина Лидияс, Агеева Ольгас дийцар шоай дешарах, ансамбле концерташка кийчлуш еча репетицеех лаьца, уж шаккъе а де шоай миштта кхув. ХIаьта колхозхоша хьаьшашта дийцар укх тIеххьарча хана шоай вахаре а боахаме а хулача хувцамех.

Боккхача безамца тIаийцар Воронежера баьхка хьаьший МагIалбика районе. Воронежцаша концерт эрсий халхарца дIадоладир, хIаьта из чакхдоалаш фусам-даьша вайнаьха халхар а дир.

Шоаш дика дагабохаргболаш гIулакх дир Воронежерча хьаьшаша Гудермесски районе.

— Укхаза тхона накъавера агропромышленни комплекса болхлой профсоюза райкома председатель С. Я. Суслов, — яхаш дувц ансамбла художественни кулгалхочо Воронежски юртбоахама института воккхагIволча преподавателa Соломахин Виктора. Городага хьежаш хилар, «Кошкельдинский», «Новогрозненский» совхозий болхлой болча хьоашалгIа дахар.

Ансамбль хиннай Ачхой-Мартановски, Сунженски районашка. Цига дика тIа а ийцай, хIаьта цо концерташ а увттадаьд.

Цхьа керда дика хIама а гучадаьлар. «Черноземочка» балетмейстер Лобанова Нина Петровна вай саг я. Цо йистелькхкхай Грознера юкъера школа, укхаза гучаяьннай цун артистически говзал а.

Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхошта культурни гIулакх дарах, интернациональни доттагIал чIоагIдеча лоадама хIама карагIдаларах Воронежски юртбоахама института ансамблана Нохч-ГIалгIай облсовпрофеи агропромышленни комплекса болхлой профсоюза обкомеи Сийлен грамота еннай.

Л. СИНЯКИНА.

Лора хьехамаш

ЛОРАЛЕ СПИДАХ

Укх тIеххьарча хана дукха дувц газеташ тIа, журналаш тIа, радио чуи телевидене гIоллеи СПИД яхача лазарах лаьца. Из лазар хьадаларах, тайп-тайпарча мехкашка из долаш болча нахах, из дIадаржарах дувцараш тайп-тайпара да.

ХIаьта фу лазар да СПИД яхар? СПИД (хьахинна иммунодефицит) специфически вирусо хьоадеш да. Из вирус цIийна чуйоал, цун кIэй бурилгаш (лимфоциташ) толхаю, хIаьта уж бокхха лоархIам болаш я организм лазарах лораяра. Телхача цу бурилгашта маган сага лазар хьоадеча микробашта духьалъотта, лостамца хилийта. Из лазар сихлуш дац, из кхийттача массехк шера цох гучайоала бегало я лимфатически шодамаш массехк дукхагIа хилар. ТIаккха сага дегIа йIовхал ца йоагIаш лакхлу, хьацар дувл, че талх, саг гIеллу.

СПИД яха лазар кхийттача массехк сага тайп-тайпарча мехкашка яьча анализо хьахьекхад: царех 77 процент бараш маIача нахацеи кхалнахацеи интимни гIулакхаш леладаь гомосексуалисташ бола маIа нах, кхалнахаца маIача сага дола гIулакхаш бIеха леладаь маIа нах хилар; 15 процент пхьанашка наркотикаш йохийташ маха бийтта нах хилар; 1 процент СПИД яха лазар хиннача ноаноша даь бераш. 5 процент бараш миштта байнаб ховш дац, цар шоашта хиннача лазарах дола хIамз хьа ца хайтандаь.

Дунен тIа СПИД яха лазар кхийттача массехк сага даьча тохкамаша хьахьекхад из лазар кхычунга доалаш хилара наькъаш. Из кхычунга доал: цамогаш волча е СПИД-а вирус йолча сагаца интимни бувзам хиларах, дукхагIча даькъе маIача сага кхалсагаца хулача гIулакхага гIолла, стерильни йоацача шприцаца маха тохарах, дукхагIча даькъе наркоманашта, СПИД-а вирус йоалла препараташ цIийга кхачарца, масала из лазар хиннача сага цIий чудеттача сага.

ХIаьта 1987 шера денз из вирус цIийга кхоачаргйоацаш хьайдеш дола донорски цIий тохкаш да.

СПИД-а вирус организмана чуяьлча хьахул дегIаца йоаца хIамаш. Уж гучаяха йиш я лаьрххIа йолча методашца, цIий тохкаш. Бакъйолча реакце хьахьокх сагах СПИД-а вирус леталга. ТIаккха дIахойодача хана СПИД дегIаца дIадаржаргда. Цхьабараш гучахьа унахцIена болаш хургба, бакъда, вирус йолаш-м хургба, царгара кхыча наха лазар дIадала а мег. Вирус леталга хайначул тIехьагIа оалалургдац мала цамогаш хиннав, вирус йолаш малав.

СПИД яха лазар кхийттадий хьож цIий дIамассаза лу, СПИД-а вирус кхийтта цIий дIадоаккх.

Шоай йоаца цергашта хьекха щетка, мож йоаша прибор, маникюрни набор, цкъа маха теха шприцаш ма лелае.

Вайцига СПИД дий хьожаш къайлагIа тохкамаш деш йола пункт я Грозне, Ленина цIерагIча проспекте, 1/53 йолча цхьоалагIча поликлинике, хIаьта иштта республикански больнице а.

СПИД «XX бIаьшерен чума», аьнна, цIи тилла лазар да. Из шийна хург мичад ала йиш яц цхьанне а.

Бакъда, цох лоравалар дуккхача а даькъе сагах шийх тийша да.

Б. МАРШАНИ,
Грозненски горисполкома унахцIенон отдела заведующе заместитель.

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТЕЛЕПРОГРАММА

8 АВГУСТ.

ШИНАРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Ахкан парне» яха Кишиневера передача.
9.10 — «Спрут» яха телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
10.05 — А. С. Пушкин. «Полтава» яха поэма. Iоеш РСФСР заслуженни артиста С. Шакуровс.
11.20 — «Тенкий театра дуне». 2-гIа передача.
12.10 — «Из хиннад... хиннад...».
15.35 — «Так Русь поет веселье, горе...» яха передача.
16.00 — Документальни фильм.
16.30 — Фильм-концерт.
16.50 — Мультфильм.
17.10 — «Сенах доах дунен бераша иллеш». «Дошо коанаIараш». Музыкальни фаьлг.
18.00 — «Партноми перестройкен».
18.45, 22.35 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — С. Рахманинова романсаш дIаоал Л. Казарновскаяс.
19.25 — Мультфильм.
19.45 — «Московски музыкальни машара фестиваль».
20.00 — «Камера дуненга хьеж». Ведущи Д. Д. Бирюков.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 2-гIа сери.
22.50 — «Фуд Эстоне хулаш латтар». 2-гIа передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильмаш.
8.45 — «БIаьшерений кIоаргаленашкара ашараш» яха Алма-Атера передача.
9.30 — Французски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.00 — Иллеш дIаоал Н. Суруганца.
10.30 — Мультфильмаш.
11.00, 13.00, 23.50 — «Кердадараш».
11.10 — «Четыре танкиста и собака» яха телевизионни дукха сереш йола художественни фильм. 6-гIа сери.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.15 — Французски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
12.45 — ЗIамига концерт.
13.10 — «Петерс» яха художественни фильм. (Субтитрашца).
14.50 — Ритмически гимнастика.
17.05 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
17.15 — Документальни фильм.
18.10 — «Боахама расчет юкъейоалаьчул тIехьагIа». («Металлист» яха завод). (ГIалгIай меттала).
19.00 — Информационно-музыкальни программа.
19.25 — «Боль, или Несколько эпизодов из жизни» яха боннхагIбараштa бе-башха ца хилар бахьан долаш массехказа колоне кхаьчача кхелетарий кхелах йола передача.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!» Мультфильм.
20.20 — «Мукъача сахьаташка».
21.00 — «Ха».
21.40 — Союзни республикай студей фильмаш. «Са безам — революци».
23.00 — Фильм-концерт.

9 АВГУСТ.

КХАЬРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Сенах доах дунен бераша иллеш» «Дошо коанаIараш». Музыкальни фаьлг.
9.25 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
10.25 — «Гуш дар — теша хала дар».
11.25 — «Тенкий театра дуне». 3-гIа передача.
12.15 — «СелаIад» яха дунен халкъашта юкъера фестиваль.
15.35 — Музыкальни сокровищница.
16.25 — Телевизионни документальни фильма премьера.
16.00 — Мультфильм.
17.15 — «Сингапура къаман цIейга — республика Денга.
17.45 — «Халкъа кхоллам». Телеобозрени.
18.15 — «Агро». Телевизионни журнал.
18.45, 22.40 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Телевизионни документальни фильма премьера.
19.30 — Мультфильм.
19.40 — «Тризна» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — «Ха».
21.40 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 3-гIа сери.
22.55 — МаIача наьха хора концерт.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Берий сеанс. «Седкъилг». Дешархошта дола Iилма-довзийтара журнал.
9.00 — Фильм-концерт.
9.30 — Немецки мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.00 — Мультфильмаш.
10.30 — Поэзи. А. Марков.
11.00, 13.00, 22.30 — «Кердадараш».
11.10 — «Четыре танкиста и собака» яха телевизионни художественни фильм. 7-гIа сери.
11.55 — Татарски фольклорни музыка концерт. Казанера передача.
12.20 — Киножурнал.
12.30 — Немецки мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — «Са безам — революци» яха художественни фильм.
17.05 — Информационни программа (нохчий меттала).
17.15 — Документальни фильм.
18.20 — «Цхьалхарча кортамукъален фуса!» (нохчий меттала).
18.45 — Информационно-музыкальни программа.
19.10 — «Массови информаце средствaш: идеологически Iалашо яра проблемаш» (нохчий меттала) Прямой передача. Телефон: 22-93-92.
19.40 — Фильм-реклама.
19.45 — «Атлас». Дунен халкъашта юкъера обозрени (нохчий меттала).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.15 — «Тха гIетта безам ба». Граждански авиаце проблемаех.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Къона кино» яхача передачан йола киноприложени.
22.40 — Документальни фильм.

10 АВГУСТ.

ЕРА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Фильм-концерт.
9.05 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
10.10 — Киноафиша.
11.10 — Дунен гонахьа. Альманах.
15.30 — Документальни фильмаш.
16.10 — «Русская музыка» яхача ансамбла выступлени.
16.30 — «...Ялхайтта шу даланзеи боккхагIеи».
17.15 — Документальни фильма премьера.
17.25 — Футбол. «Динамо» ветераний сборни — дунен ветераний сборни. «Динамо» сборни — дунен сборни.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Спрут». телевизионни художественни фильм. 4-гIа сери.
22.45 — «Тахан дунен тIа».
23.00 — Испански опера седкъий». Х. Каррерас.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Iилма-довзийтара фильмаш.
8.55 — Испански мотт. Iомабу 1-ра шу.
9.25 — Концерт.
11.00, 13.00, 00.15 — «Кердадараш».
11.10 — «Четыре танкиста и собака» яха телевизионни художественни фильм. 8-гIа сери.
11.55 — Мультфильмаш.
12.30 — Испански мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — «Къона кино» яхача передачан йола приложени.
16.50 — Информационни программа (гIалгIай меттала).
17.00 — Телефильм.
17.15 — СПТУ-3.
17.20 — «Халкъа тIахьожама экран» (гIалгIай меттала).
17.40 — Мультфильм.
17.50 — «Дагалоацамаш». А. Ведзижева 70 шу дузаш. Йоазонхочун интервью (гIалгIай меттала).
18.10 — «Знак Саламандры» яха телеспектакль.
19.20 — Информационно-музыкальни программа.
19.45 — «Социальни хьашташкахьа юхь ерзаль» (нохчий меттала).
20.15 — «Дагада деза».
21.00 — «Ха».
21.40 — «КВН-89».
23.50 — «В Альдебаран» яха телевизионни короткометражни художественни фильм. (Премьера).

11 АВГУСТ.

ПIАЬРАСКА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 6-гIа сери.
10.50 — «Шера ханаш». Август.
15.35 — «Веснушка» яха ансамбль.
16.00 — «Осторожно-Василек» яха берашта дола фильм.
17.10 — «Илли-89».
17.30 — Мультфильм.
17.50 — Документальни фильма премьера.
18.15 — «Интерсигнал».
18.45, 23.05 — «Тахан дунен тIа».
19.00 — Концерт.
19.15 — «Философски беседаш».
20.00 — «ДоттагIлен меридианаш».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Из хиннад... хиннад...».
22.00 — «Спрут». Телевизионни художественни фильм. 5-гIеи 6-гIеи сереш.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Студес довзийт... «Сорбоннера Байкала бердашка».
9.00 — Концерт.
9.30 — Английски мотт. Iомабу 1-ра шу.
10.00 — Пушкини цун замеи. Вай тIехьале.
10.45 — Мультфильм.
11.00, 13.00 — «Кердадараш».
11.10 — «Четыре танкиста и собака» яха телевизионни художественни фильм. 9-гIа сери.
12.10 — Мультфильмаш.
12.30 — Английски мотт. Iомабу 2-гIа шу.
13.10 — «В Альдебаран» яха телевизионни короткометражни художественни фильм.
13.35 — Ритмически гимнастика.
14.05 — Киножурнал.
16.50 — Информационни программа (нохчий меттала).
17.00 — Телефильм.
17.20 — «Вай заманхо» (гIалгIай меттала).
18.10 — «Межиева дош».
18.35 — Информационно-музыкальни программа.
19.00 — «Арена». Спортивни программа.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «Арена». Спортивни программа.
21.00 — «Ха».
21.40 — Телевизионни короткометражни художественни фильмай премьера.
23.00 — 23.00 — НТМ. Информационни выпуск.
23.15 — «Экскурси». Музыкальни программа.

12 АВГУСТ.

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.30 — «Вай беш».
9.00 — Фильм-концерт.
9.30 — «Саг, Лаьтта, вселенни».
11.10 — Физкультурника денна хетадаь телевизионни документальни фильмаш.
11.40 — В. Беляев. Вокальни цикл.
12.05 — Документальни фильма премьера.
12.40 — «Социализма мехкашка».
13.10 — «Принц за семью морями» яха берашта дола фильм. (ГДР. 1983 ш.). (Премьера).
14.35 — «Вай деккараш».
15.00 — «Дебют»
15.20 — «Сона деза хьо, вахап» яха фотоконкурс.
15.25 — Останкина Концертни студе йоазонхочунца Можаев Борисаца вIашагIкхетар.
16.50 — Мультфильм.
17.00 — «Хьайбай дунен тIа».
18.00 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
19.00 — Лирически концерт.
19.20 — Шукшин Василе фильмаши ролаши. «Печки-лавочки» яха фильм.
21.00 — «Ха»
21.40 — Телезрителa спутник.
22.00 — «Нахи манекенаши». Телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.
23.25 — Популярни музыка кердадараш. «А» программа.

II ПРОГРАММА

8.00 — Iуйрийнара гимнастика.
8.15 — Юрта сахьат.
9.15 — Мультфильмаш.
9.35 — Фильм-концерт.
11.00, 13.00 — «Кердадараш».
11.10 — «Сказка странствий» яха художественни фильм. (Субтитрашца).
12.50 — Мультфильм.
13.10 — «Ах бийса ялалехьеи тIехьагIеи». (29 июле хиннар юхагойтар).
14.55 — Массанена йола спорт.
15.10 — Баскетбол. НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
16.20 — Поэзе га.
16.30 — «Уж лаьттаб хьасташка» (нохчий меттала).
17.00 — СССР МВД хоам бу. Н. Тихонов.
17.10 — «Ханахи сайхи».
17.25 — «Морхаш» яха художественни фильм.
18.45 — «...Ялхайтта шу даланзеи боккхагIеи».
19.30 — Иллеш дIаоал А. Серовс.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!». Мультфильм.
20.15 — «Под знаком «ПИ» яха передача.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Под знаком «ПИ» яха передача
00.10 — «Лув-кхера: кIира хичнараш».
00.20 — Дунен халкъашта юкъера московски машара марафон.

13 АВГУСТ.

КIИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.20 — Ритмически гимнастика.
8.50 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Iуррехьа».
10.00 — «Советски Союза гIулакх ду аз!».
11.00 — «Iуйрийнара почта».
11.30 — «Никъберий клуб».
12.30 — Берий информационно-публицистически программа.
14.00 — Музыкальни киоск.
14.30 — «УнахцIено».
15.15 — Мультфильм.
15.35 — Доши хаи.
16.30 — «СелаIад» яха Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.00 — Юрта сахьат.
18.00 — «Дунен халкъашта юкъера панорама».
18.45 — «КIиранден кинозал». Мультфильм.
19.35 — «Человек-невидимка» яха художественни фильм.
21.00 — «Ха».
21.40 — «Маьрша лелалва хьо, доктор!»
21.55 — «Спрут-2» яха ялх сери йола телевизионни художественни фильм. 1-ра сери.
22.55 — Футбольни обозрени.
23.25 — Автомобильни спорт. Дунен чемпионат. «Формула-1» класс. Венгрера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.15 — Телевизионни короткометражни художественни фильмаш.
9.35 — Л. Бетховен. № 3 йола соната
10.00 — «Имечи Галнасгара Камала» яха Казанера передача.
11.00, 13.00, 17.00 — «Кердадараш».
11.10 — Союзни республикай кинопублицистика. «Отклонение» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
11.30 — «Никъберий клуб» (субтитрашца).
12.30 — «Горы втоят нам...» яха Грознера передача.
13.10 — «Багратион» яха художественни фильм. 1-реи 2-гIеи сереш. (Духхьашха).
15.50 — Мультфильмаш.
16.20 — «Земля тревоги нашей» яхача циклера документальни фильмаш.
17.10 — Музыкальни эстрадни программа.
17.45 — «Ретро».
18.45 — «Когда поют солдаты» яха салтечун илле фестиваль. Перерыве (20.00) — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Маьрша лелалва хьо, доктор!».
21.55 — Оперетта артисташа дакъалоаца музыкальни программа.
22.55 — «Ер дуненна дагадоалл».
23.10 — Искусства мастераш. Р. Плятт. Диалогаш.

РАДИО

8 АВГУСТ, ШИНАРА

7.15 — «Юрта Iуйренаш».
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — Лирически иллеш.
9.15 — «Верность долгу» яха передача.
9.30 — «Къона заманхо» (гIалгIай меттала).
9.50 — 10.00 — Соцкультбыта гIишлош хьалъяра — хIара дийнахьара терко (нохчий меттала).
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.20 — 18.40 — «Коммунисти пятилеткеи» яха радиожурнал.

9 АВГУСТ, КХАЬРА

7.15 — Хоамаш.
7.30 — 7.35 — Музыка. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — Ш. Эдисултанова иллеш (нохчий меттала).
11.15 — Юртбоахама дешара радиошкола.
11.25 — 12.00 — Иллеш дIаоал Корнелюк Игора.
15.15 — «Цхьан дезале» (нохчий меттала).
15.30 — Музыка (нохчий меттала).
15.35 — 15.45 — ЦIийлара кхерамзле.
16.00 — 17.00 — Информационно-музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — 18.40 — Иллеш дIаоал Дзейтов Тимура.

10 АВГУСТ, ЕРА

7.25 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — 8.45 — Музыка.
11.15 — «Патриот» (нохчий меттала).
11.30 — Хозрасчета хьалашка (нохчий меттала).
11.45 — 12.00 — Болхлочун уйлаш.
15.15 — 15.30 — Музыка (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — Къамаьл ду районни радиос.
17.31 — Халкъа ашараш (гIалгIай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.

11 АВГУСТ, ПIАЬРАСКА

7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 — Республикански газетий обзор.
8.15 — «Хьайбай акханара профилактика». Беседа (нохчий меттала).
8.30 — 8.45 — Дикал — предприяте кизга (гIалгIай меттала).
11.15 — 12.00 — «Со иллеца венав шо долча». Музыкальни программа (нохчий меттала).
15.15 — 15.30 — Перестройка публициста бIаргашца (гIалгIай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттам.
17.16 — 17.31 — Перестройка: практически гIулакхий ха. Беседа (гIалгIай меттала).
17.31 — «ЦIе сийгаш» (гIалгIай меттала).
17.46 — Вальсаш.
18.00 — Керда хоамаш.
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — 19.00 — «Вахара хьисап — советски» (нохчий меттала).

12 АВГУСТ, ШОАТТА

7.15 — «Юрта вахар» (нохчий меттала).
7.30 — 7.45 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Музыка.
10.40 — «УнахцIено» яха радиожурнал (гIалгIай меттала).
11.00 — «Школьни глобус».
11.30 — 12.00 — Дарба ду кооперативо.
13.00 — Сатирически микрофон (гIалгIай меттала).
13.20 — Кердача тайпара уйла яр а болх бар а (нохчий меттала).
13.35 — 13.45 — Музыка (нохчий меттала).
17.15 — Студенчески камерни оркестр.
16.00 — Хозрасчет — сихдалара стимул.
16.15 — 17.00 — «Кавказа Iуйренаш» яха радиожурнал.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта» (гIалгIай меттала).

13 АВГУСТ, КIИРАНДИ ГIИШЛОНХОЧУН ДИ.

7.15 — Передачай программа.
7.20 — Республикански газетий обзор.
11.20 — 12.00 — Тийрка тIарча гIалгIазхий иллеш.
15.15 — 15.30 — «Къахьегамга хьежжа сий а» (гIалгIай меттала).
16.00 — Литературни Нохч-ГIалгIайче.
16.30 — «Дешархо» (нохчий меттала).
16.40 — 17.00 — ДоттагIлен концерт (нохчий меттала).
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагIал долчарна» яха концерт (нохчий меттала).

Хьамсара новкъостий!

Диц ма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учреждененешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тIехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителе — 22-85-07; бехкточхама секретара — 22-84-68; отделий; партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22-89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66; 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи денoшка

СФ05207. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92

Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2392.